

Henna Kajava & Sini Sauriala

TOIMINTATERAPIA KOHTAA ÄÄNITAITEEN

Äänitaidetoiminnan käytännön kehittäminen äänitaiteilijan kanssa

TOIMINTATERAPIA KOHTAA ÄÄNITAITEEN

Äänitaidetoiminnan käytännön kehittäminen äänitaitelijan kanssa

Henna Kajava
Sini Sauriala
Opinnäytetyö
Syksy 2019
Toimintaterapian tutkinto-ohjelma
Oulun ammattikorkeakoulu

TIIVISTELMÄ

Oulun ammattikorkeakoulu
Toimintaterapian tutkinto-ohjelma

Tekijät: Henna Kajava & Sini Sauriala

Opinnäytetyön nimi: Toimintaterapia kohtaa äänitaiteen – Äänitaidetoiminnan käytännön kehittäminen äänitaiteilijan kanssa

Työn ohjaaja: Pirjo Lappalainen & Kaija Nevalainen

Työn valmistumislukukausi ja -vuosi: Syksy 2019

Sivumäärä: 51 + 4

Kuulemme monenlaisia ääniä erilaisissa ympäristöissä, joihin emme kuitenkaan aina kiinnitä huomiota. Yllättävät äänet saattavat herättää huomion, mutta tuttujakin ääniä voi pysähtyä kuuntelemaan tietoisesti. Ääniä hyödyntämällä tai niitä kuuntelemalla voidaan tehdä äänitaidetta. Opinnäytetyöprojektissa yhdistyy äänitaiteen ja toimintaterapian menetelmiä. Projektin toteutettiin yhteistyössä Lähde! Taiteesta voimaa arkeen -hankkeen ja heidän Suomeen residenssijaksolle tuomansa äänitaiteilijan kanssa. Äänitaiteilijan koko residenssijakson kattava teema oli tietoinen kuuntelu. Projektin ohjasi mielenkiinto, kuinka äänitaidetta voisi hyödyntää toimintaterapiassa luovana menetelmänä ja tietoisena kuuntelun harjoituksena.

Toiminnallisen opinnäytetyön välittömänä tavoitteena oli suunnitella ja toteuttaa yhteistyössä äänitaiteilijan kanssa neljän kerran äänitaidetoimintaa asumispalveluyksikkö Startin kehitysvammaisille asiakkaille. Kehitystavoitteena oli, että Startin asiakkaat saisivat merkityksellistä toimintaa, joka tarjoaisi heille osallisuuden kokemuksia jatkossakin.

Projektissa hyödynnettiin käytäntölähtöistä kehittämistapaa, eli iteraatiota ja toimintaterapian menetelmiä yhdistettynä taiteilijan ammattiosaamiseen. Asiakkaiden osallistumista luovaan toimintaan mahdollistettiin yhteistyössä äänitaiteilijan kanssa. Kommunikoinnin tukena käytettiin kuvakortteja. Äänitaiteen menetelminä käytettiin äänikävelyitä asiakkaiden lähiympäristössä, tietoisena kuuntelun harjoituksia, kuten äänileikkejä, käyttäen soittimia ja erilaisia materiaaleja, sekä äänen tuottamista tarinoita hyödyntäen. Projektissa keskeisiä toimintaterapian käsitteitä ovat toiminnallinen oikeudenmukaisuus ja osallisuus, luovat toiminnot merkityksellisenä toimintana, sekä toiminnan analyysi ja soveltaminen.

Käytäntölähtöinen kehittäminen näkyi jatkuvan toiminnan analyysin ja soveltamisen käyttämisenä, tavoitteena löytää asiakkaille sopiva tapa luoda ja osallistua äänitaidetoimintaan. Äänitaidetoiminnan kehittämisen prosessin vaiheista tehtiin yhteenveto. Tärkeimpiä tekijöitä asiakkaiden kannalta olivat toistetut menetelmät ja tutuksi tulleet materiaalit.

Äänitaidetoiminnassa käytetyt menetelmät ovat helppoja ja edullisia toteuttaa monessa eri ympäristössä, eri asiakasryhmien kanssa. Äänitaiteen menetelmät antavat rajattomasti mahdollisuuksia erilaisiin toimintoihin tavoitteesta ja asiakasryhmästä riippuen. Toiminta voi olla sellaista missä ei ole päämäärää, jolloin itse toiminta on merkityksellistä, mutta toimintaa voidaan kehittää myös niin, että siitä syntyy jokin lopputulos.

Asiasanat: iteraatio, osallisuus, merkityksellinen toiminta, luovat toiminnot

ABSTRACT

Oulu University of Applied Sciences
Degree programme in Occupational Therapy

Authors: Henna Kajava & Sini Sauriala

Title of thesis: Occupational Therapy Meets Sound Art: Developing a Sound Art Occupation With The Sound Artist

Supervisor: Pirjo Lappalainen & Kaija Nevalainen

Term and year when the thesis was submitted: Autumn 2019 Number of pages: 51+ 4 appendix

We hear many different sounds in different environments, which we do not always pay attention. Unexpected sounds may attract attention, but also familiar sounds can be used for conscious listening. Sound art can be made by using or listening sounds. The thesis project combines sound art and occupational therapy methods. The thesis project was carried out in cooperation with Lähde! Taiteesta voimaa arkeen -project and the sound artist they brought to Finland for a residency period. Conscious listening was the overarching theme of the sound artist's entire residency position. The project was driven by an interest in how sound art could be used in occupational therapy as a creative method and as a conscious listening exercise.

The immediate aim of the functional thesis was to design and implement four times the sound art occupation for the clients with intellectual disabilities of the Start Service Unit in cooperation with the sound artist. The development goal was to provide Start's customers meaningful occupations that would continue to provide them participation.

The project utilized a practice-oriented method of development, iteration, and occupational therapy methods combined with the professional skills of the artist. Customers' participation in creative activities was made possible in cooperation with a sound artist. Picture cards were used to support communication. Sound art techniques included sound walks in the customer's immediate environment, conscious listening exercises such as sound play, using musical instruments and various materials, and sound production using stories. The core concepts of occupational therapy in the project are occupational justice and participation, creative occupations as meaningful occupations, and occupational analysis and adaptation.

The use of iteration was reflected in the use of continuous occupational analysis and adaptation, with the goal of finding a suitable way for clients to create and participate in sound art. The iteration of sound art was summarized. The most important factors in the iterations for the customers were the repeated methods and the familiar materials.

The methods used in the sound art occupations are easy and inexpensive to implement in many different environments, with different client groups. Sound art methods offer endless possibilities for different occupations depending on the goal and the customer group. An occupation can be something that has no purpose when occupation itself is meaningful, but the occupation can be developed so that it produces some end product.

Keywords: iteration, participation, meaningful occupation, creative occupations

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	6
1.1	Projektin tausta.....	6
1.2	Projektin tavoitteet.....	8
1.3	Projektin hyödynsaajat.....	9
2	PROJEKTIN SUUNNITTELU.....	10
2.1	Projektiorganisaatio.....	10
2.2	Projektin työsuunnitelma.....	11
3	TOIMINNAN VAIKUTUS HYVINVOINTIIN.....	13
3.1	Toimintaterapia ja merkityksellinen toiminta.....	13
3.2	Toiminnallinen oikeudenmukaisuus.....	15
3.3	Toiminnallinen osallisuus ja kehitysvamma.....	15
4	ÄÄNITAIDE LUOVANA MENETELMÄNÄ.....	17
4.1	Luovat menetelmät toimintaterapiassa.....	17
4.2	Äänen aistiminen.....	18
4.3	Äänitaide ilmaisun keinona.....	20
5	TOIMINNAN ANALYYSI JA SOVELTAMINEN ÄÄNITAIDETOIMINNASSA.....	22
5.1	Toiminnan analyysi ja soveltaminen toimintaterapiassa.....	22
5.2	Toimintojen merkitysten analyysi äänitaiteesta.....	23
6	ÄÄNITAIDETOIMINNAN SUUNNITTELU JA TOTEUTUS.....	27
6.1	Äänitaidetoiminnan laatukriteerit.....	27
6.2	Äänitaidetoiminnan suunnittelu.....	28
6.3	Äänitaidetoiminnan toteutus ja iteraatio.....	29
6.4	Yhteenveto äänitaidetoiminnan iteraatiosta.....	34
6.5	Äänitaidetoiminnan palautteen kerääminen.....	35
7	PROJEKTIN ARVIOINTI.....	37
7.1	Projektin tavoitteiden toteutumisen arviointi.....	37
7.2	Projektin vaiheiden toteutumisen arviointi.....	38
7.3	Äänitaidetoiminnan laatukriteerien toteutumisen arviointi.....	40
7.4	Äänitaidetoiminnan palautteen arviointi.....	42
8	POHDINTA.....	44
	LÄHTEET.....	46
	LIITTEET.....	52

1 JOHDANTO

1.1 Projektin tausta

Maailma täyttyy äänistä. Elämme erilaisissa ympäristöissä, joissa kuulemme monenlaisia ääniä. Emme kuitenkaan aina kiinnitä niihin huomiota. Äänillä on monia merkityksiä ja osa niistä voi herättää tunnereaktioita, esimerkiksi varoittaa, rauhoittaa, tai aiheuttaa pelkoa. Yllättävät äänet saattavat herättää huomion, tai uteliaisuuden, mutta tuttujakin ääniä voi pysähtyä kuuntelemaan tietoisesti. Ääniä hyödyntämällä voidaan tehdä äänitaidetta. (kts. Sintonen, Erving & Puha 2018, viitattu 14.8.2019.) Äänitaidetta voidaan käyttää toimintaterapiassa luovana menetelmänä ja lisäämään tietoista kuuntelua.

Toimintaterapia mahdollistaa osallisuuden kokemista yhteiskunnassa tukemalla yksilön muutosta toimijana. Toimintaterapian tulee tapahtua ihmisen omassa toimintaympäristössä, tai sen tiiviinä osana. (Toimintaterapeuttiliitto 2019, viitattu 11.4.2019.) Osallisuus viittaa ihmisen elämäntilanteisiin osallistumiseen, joka tekee hänestä osan yhteiskuntaa omassa kontekstissaan. Se on myös osallistumista toimintaan oman toimintakyvyn mukaan. (De las Heras de Pablo, Fan & Kielhofner 2017, 107-111.) Kaikilla tulee olla mahdollisuus osallistua itselleen mielekkääseen toimintaan. Projektissa toteutettuun äänitaidetoimintaan pystyi osallistumaan kaikki halukkaat taidoista ja valmiuksista riippumatta, sillä toimintaa pystyi mukauttamaan tarvittaessa hyvin yksinkertaisesta strukturoidusta äänen tuottamisesta monimutkaisempiin muotoihin. Asiakkaille pyrittiin tarjoamaan heidän arjessaan mahdollisuuksia osallisuuden kokemuksiin luovan äänitaidetoiminnan avulla.

Projekti sai alkunsa, kun Lähde! Taiteesta voimaa arkeen – hanke esiteltiin Oulun ammattikorkeakoululla elokuussa 2018. Hankkeen ja sen aiheen yhdistäminen opinnäytetyöhön kiinnosti molempia opinnäytetyön tekijöitä. Lähde! Taiteesta voimaa arkeen – hankkeen tavoitteena on laaja-alaisen hyvinvoinnin edistäminen taiteen ja kulttuurin keinoin. Hankkeen avulla halutaan vähentää syrjäytymistä, erityisesti työttömien nuorten, maahanmuuttajien ja erityisryhmien, kuten kehitysvammaisten ja mielenterveyskuntoutujien keskuudessa. Taidelähtöisillä menetelmillä pyritään lisäämään kuntalaisten yhteisöllisyyttä ja osallisuutta, sekä vahvistamaan henkistä ja sosiaalista hyvinvointia. Hanke on alkanut 20.2.2017 ja se päättyy 19.2.2020. (Oulunkaari 2017, viitattu 17.12.2018.)

Lähde! -hankkeen sosiaalisen taiteen residenssitoiminta tuo taiteilijoita intensiivisille työskentelyjaksoille yhteisöjen ja ryhmien pariin. Noin kahden kuukauden residenssijakso mahdollistaa taiteilijan osaamisen hyödyntämisen hyvinvoinnin, mielekkään arjen ja yhteisöllisyyden näkökulmasta. (KulttuuriKauppila, viitattu 17.12.2018.) Yksi Lähde! -hankkeen valitsema taiteilija oli japanilaislähtöinen, Saksassa toimiva äänitaiteilija Makiko Nishikaze, joka tuli lihin residenssijaksolle keväällä 2019, huhtikuun alusta toukokuun loppuun. Äänitaiteilijan koko residenssijakson kattava teema oli tietoinen kuuntelu. Taiteilijan kanssa suunniteltiin ja toteutettiin äänitaidetoimintaa, joka järjestettiin neljä kertaa. Äänitaidetoimintaan osallistujat olivat lin kuntayhtymän asumispalveluyksikkö Startin asiakkaita. Startti tarjoaa tuettua asumista kuudelle aikuiselle kehitysvammaiselle asiakkaalle, sekä ohjausta lähistöllä itsenäisesti asuville asiakkaille (Oulunkaaren kuntayhtymä 2019, viitattu 3.6.2019). Startti toimii kodinomaisessa omakotitalossa lin keskustassa. Projekti toteutettiin Startin tiloissa, sekä sen lähiympäristössä.

Projektin aiheena oli, kuinka taiteilijan kanssa voidaan mahdollistaa asiakkaiden osallistumista luovaan toimintaan. Projektissa hyödynnettiin käytäntölähtöistä kehittämistapaa, eli iteraatiota ja toimintaterapian menetelmiä yhdistettynä taiteilijan ammattiosaamiseen. Kehittämistyössä on keskeisenä tavoitteena aikaansaada uusia tuotteita, tuotantoprosesseja ja järjestelmiä tai olemassa olevien olennainen parantaminen. Kehitys ja kehittyminen ovat yksilöiden, asioiden, ilmiöiden ja toimintojen muutoksia. (Heikkilä, Jokinen, Nurmela 2008, 21.) Iteraatio on sitä, että ongelmaa ratkaistaan kehittämällä palautteen perusteella uusia versioita, joita testataan yhä uudelleen, kunnes tavoiteltu lopputulos on saavutettu. Näin pystytään vastaamaan käytännössä esiin nouseviin haasteisiin. (Lidwell, Holden & Butler 2010, 142.) Jokaisen äänitaidokerran jälkeen toimintaa analysoitiin taiteilijan kanssa ja suunniteltiin, kuinka toimintaa voitaisiin kehittää seuraavalle kerralle paremmin asiakkaille sopivaksi. Ratkaisuja haettiin toiminnassa ilmenneisiin osallistumista rajoittaviin tekijöihin. Ajoittain toimintaa mukautettiin jo iteraation aikana. Asiakkaiden ja äänitaiteilijan kanssa toimiessa tuotiin esille toimintaterapian näkökulmaa sekä hyödynnettiin osaamista toiminnan analyysistä ja adaptaatiosta.

Taustalla oli myös mielenkiinto siihen, kuinka äänitaidetta voisi hyödyntää luovana menetelmänä toimintaterapiassa asiakkaiden kanssa. Projektissa keskeisiä toimintaterapian käsitteitä ovat toiminnallinen oikeudenmukaisuus ja osallisuus, luovat toiminnot merkityksellisenä toimintana, sekä toiminnan analyysi ja soveltaminen.

1.2 Projektin tavoitteet

Tavoitteella kuvataan, millaisia muutoksia halutaan saada verrattuna nykytilanteeseen. Tavoitteita on kahdenlaisia, välittömiä ja kehitystavoitteita. Välittömät tavoitteet kuvaavat projektin lopputulosta. Kehitystavoitteella pyritään saamaan muutosta pitkällä aikavälillä kohderyhmän kannalta. Kehitystavoitteeseen vaikuttavat muutkin tekijät kuin pelkästään projekti. Tulokset nähdään usein vasta muutamien vuosien päästä. (Silfverberg 2007, 39, viitattu 27.11.2018.)

Lähde! Taiteesta voimaa arkeen -hankkeen tavoitteena on laaja-alaisen hyvinvoinnin edistäminen taiteen ja kulttuurin keinoin, pyrkien lisäämään taidelähtöisillä menetelmillä kuntalaisten yhteisöllisyyttä ja osallisuutta, sekä vahvistamaan henkistä ja sosiaalista hyvinvointia. (Oulunkaari 2017, viitattu 17.12.2018.) Projektin tavoitteet mukailivat Lähde! -hankkeen tavoitteita. Projektin **välittömänä tavoitteena** oli suunnitella ja toteuttaa yhteistyössä äänitaiteilijan kanssa neljän kerran äänitaidetoiminta asumispalveluyksikkö Startin asiakkaille. Projektissa hyödynnettiin iteroivaa käytäntölähtöistä kehittämistapaa ja toimintaterapian menetelmiä yhteistoiminnassa taiteilijan kanssa, jotta asiakkaiden osallistuminen luovaan toimintaan mahdollistuisi parhaalla mahdollisella tavalla.

Projektin **kehitystavoitteena** oli, että Startin asiakkaat saisivat merkityksellistä toimintaa, joka tarjoaisi heille osallisuuden kokemuksia jatkossakin.

Oppimistavoitteina projektissa oli harjoitella käytäntölähtöistä kehittämistyötä ja eri alojen ammattilaisten yhteistyötä, kehittäessä äänitadetoimintaa kehitysvammaisille asiakkaille yhteistyössä taiteilijan kanssa. Keskeistä oli myös kehittää tiedonhakutaitoja sekä oleellisen tutkimustiedon hyödyntäminen projektissa. Tavoitteena oli harjoitella työelämälähtöistä, projektimuotoista työskentelytapaa, sekä opetella käsittelemään keskeneräisyyttä ja hitaasti etenevää projektia. Halusimme myös oppia äänitaiteen menetelmiä, joita voisimme hyödyntää tulevassa toimintaterapeutin työssä luovana menetelmänä.

1.3 Projektin hyödynsaajat

Projektissa hyödynsaajina on se ryhmä, jolle pyritään ohjaamaan varsinaiset hyödyt projektista. Projektilla voi olla muitakin hyödynsaajia, esimerkiksi kunta voi saada positiivista imagoa. (Silfverberg 2007, 39, viitattu 27.11.2018.) Projektissa hyödynsaajina olivat asumispalveluyksikkö Startin asiakkaat, jotka ovat aikuisia kehitysvammaisia. Muita hyödynsaajia olivat Lähde! -hanke, jonka kanssa yhteistyössä opinnäytetyö toteutettiin sekä Startin henkilökunta.

2 PROJEKTIN SUUNNITTELU

2.1 Projektorganisaatio

Projektissa roolit ja vastuut on määriteltävä mahdollisimman yksiselitteisesti. Epäselvyydet ja ristiriitaisuudet voivat vaikeuttaa projektin johtamista ja päätöksentekoa. (Silfverberg 2007, 48-49, viitattu 5.12.2018.) Projektille määritellään johtoryhmä, jota kutsutaan myös ohjausryhmäksi. Ohjausryhmä seuraa projektin aikataulua ja etenemistä (Ruuska 2012, 144-145). Projektin **ohjausryhmänä** toimivat Oulun ammattikorkeakoulun lehtorit Kaija Nevalainen ja Pirjo Lappalainen, sekä Lähde-hankkeen projektipäällikkö Taija Sailio.

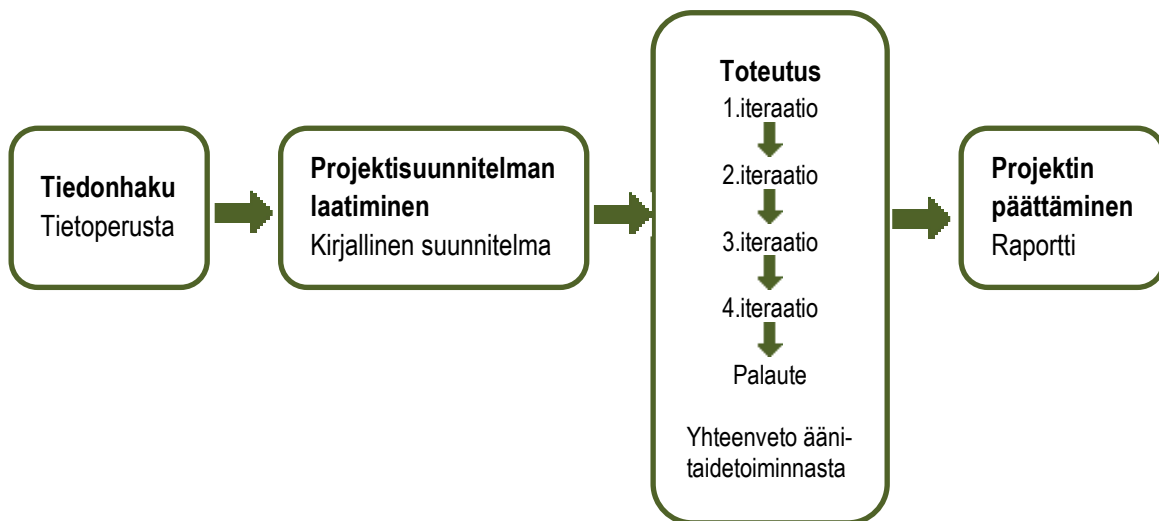
Projektiryhmä tarkoittaa projektin asiantuntijoita, jotka vastaavat käytännön toteutuksesta. Projektin eri vaiheissa tarvitaan erilaista osaamista. Projektipäällikkö vastaa suunnitelman laatimisesta ja projektin ohjausryhmä hyväksyy suunnitelman. (Ruuska 2012, 48, 150.) Opinnäytetyön projektiryhmän muodostivat toimintaterapian opiskelijat Sini Sauriala ja Henna Kajava. Vastuu projektissa jakautui tekijöiden kesken tasaisesti. Molemmat tekivät tiedonhakua, käänsivät englanninkielisiä lähteitä suomeksi, kirjoittivat suunnitelmaa sekä raporttia, hoitivat viestintää, toimivat opinnäytetyön toteutuksessa sekä havainnoivat ja analysoivat siitä saatua palautetta.

Viiteryhmä tuo toimintaan ja lopputuotteen sisältöön liittyvää asiantuntemusta (Ruuska 2012, 129). Äänitaiteilija Makiko Nishikaze kuului projektin viiteryhmään, koska hänellä on ammattitaito äänitaiteen osalta pitkältä ajalta. Yhteistyössä hänen kanssaan suunniteltiin ja toteutettiin toimintaa Startin asiakkaille keväällä 2019. Nishikazella ei ollut aiempaa kokemusta kehitysvammaisten asiakkaiden kanssa työskentelystä, eikä hän osannut suomen kieltä, joten hän toivoi tukea näiden asioiden osalta.

Tukihenkilöstöön voi kuulua erityisalueiden asiantuntijoita, joita projektiryhmä voi hyödyntää esimerkiksi projektin laadunvarmistukseen liittyvissä asioissa (Ruuska 2005, 116). Projektin suunnitteluvaiheessa hyödynnettiin Oulun ammattikorkeakoulun opinnäytetyön suunnittelua ohjaavia työpajoja. Asumispalveluysikkö Startin henkilökunta toimi asiakkaidensa erityisasiantuntijana kertoessaan asiakkaidensa toimintakyvystä ja käyttäytymistavoista, jotka vaikuttivat projektin toteutukseen. Opinnäytetyön raportin vertaisarvioijina toimivat Hanna Koponen ja Kati-Aurora Kuuskoski.

2.2 Projektin työsuunnitelma

Projektissa on neljä päätehtävää; **tiedonhaku, projektisuunnitelman laatiminen, toteutus ja päättäminen** (Ruuska 2005, 22). Projektin suunnitteluvaiheessa kerätään ja analysoidaan perustietoa. Alustavan rajauksen ja tärkeimpien sidosryhmien selvittämisen jälkeen suunnittelu etenee yhteissuunnitteluna. Sidosryhmien kanssa voidaan järjestää suunnittelutapaaminen, jossa tarkastellaan tarpeita ja mahdollisuuksia, asetetaan hankkeen päätavoitteet ja määritellään hankkeen tuotokset sekä toteutusmalli. (Silfverberg 2007, 15-16, viitattu 2.4.2019.) Projektin onnistumisen kannalta on oleellista, että siitä tehdään kattava ja yksityiskohtainen projektisuunnitelma. Projektisuunnitelmassa täytyy olla selkeät päätehtävät ja välitulokset. Suunnitteluvaiheessa on tarkoitus tehdä asetettujen vaatimusten mukainen tekninen ratkaisu. Siinä kuvataan tarkasti, miten tuote aiotaan toteuttaa rakenteen ja rajapintojen osalta. (Ruuska 2005, 34-36, 48.)

KUVIO 1. Projektin päätehtävät ja välitulokset

Projektimme päätehtävät olivat tiedonhaku, projektisuunnitelman laatiminen, äänitaidetoiminnan iterointi, sekä projektin päättäminen (kuvio 1). Projekti alkoi syyskuussa 2018 yhteydenotolla Lähde! -hankkeen projektipäällikköön, jonka jälkeen hänen ja ohjaavien opettajien kanssa sovittiin tapaamisesta. Projektin aiheeksi valittiin Lähde-hankkeen äänitaidetoiminta. Äänitaiteilijalle ehdotettiin yhteistyötä sähköpostitse ja hän oli kiinnostunut siitä. Lähde-hankkeen kanssa allekirjoitettiin aiesopimus ja sen yhteydessä sovittiin opinnäytetyön tekijänoikeuksista. Aiherajauksen jälkeen aloitettiin **tiedonhaku**, joka oli ensimmäinen päätehtävä. Tiedonhaun myötä välituloksena syntyi tietoperusta.

Projektin välituloksena on projektin kirjallinen suunnitelma. Suunnitelma sisältää projektin tavoitteet, tarkoituksen, kehittämistehtävän kuvailun, keskeisten käsitteiden määrittelyn sekä laatukriteerit. Opinnäytetyön suunnitelman avulla voidaan arvioida muun muassa opinnäytetyön toteuttamisen realistisuutta. (Oulun ammattikorkeakoulu 2016, viitattu 4.6.2019.) Toinen päätehtävä, eli **projektisuunnitelman laatiminen** sisälsi muun muassa projektin tavoitteet, laatukriteerit, projektin aikataulutuksen ja mahdollisten riskien kartoituksen. Välituloksena oli projektin kirjallinen suunnitelma.

Kun suunnitelma oli laadittu, huhtikuussa 2019 aloitettiin projektin kolmas päätehtävä eli suunnitelman **toteuttaminen** äänitaiteilijan ja asiakkaiden kanssa. Toteutusvaiheessa hyödynnettiin iteraatiota jokaisen äänitaidetoiminnan jälkeen, kehittäen toimintaa asiakkaille sopivammaksi. Lopuksi kerättiin palautetta äänitaiteilijalta, osallistujilta, Startin henkilökunnalta, sekä Lähde! -hankkeelta. Välituloksena tehtiin yhteenveto äänitaidetoiminnasta.

Projektin tulee olla ajallisesti rajattu ja sillä tulee olla selkeä päätepiste. Projekti päättyy, kun kaikki tehtävät on suoritettu ja tilaaja on hyväksynyt projektin lopputulokset. Loppuraportti on näkemys siitä, miten projekti on sujunut. (Ruuska 2005, 37,237.) Toteutusvaiheen jälkeen, kesäkuussa 2019 aloitettiin neljäs päätehtävä, eli projektin **päättäminen**. Päättämisen välituloksena kirjoitettiin loppuraportti, joka julkaistiin Theseus-tietokannassa, sekä annettiin Lähde! -hankkeen käyttöön. Loppuraportti vertaisarvioitiin sen valmistuttua. Projekti esiteltiin marraskuussa 2019 Oulun ammattikorkeakoulun Hyvinvointia yhdessä-päivän osallistujille.

3 TOIMINNAN VAIKUTUS HYVINVOINTIIN

3.1 Toimintaterapia ja merkityksellinen toiminta

Toiminnalla on ollut alusta asti keskeinen sija toimintaterapiassa (Molineux 2010, 17). Amerikan toimintaterapiayhdistys AOTA määrittelee toiminnan jokapäiväisiksi toiminnoiksi, joihin ihmiset sitoutuvat ja jotka ovat keskeisiä asiakkaana olevan yksilön, ryhmän tai yhteisön identiteetille, pätevyyden tunteelle ja joilla on asiakkaalle erityinen merkitys sekä arvo. Toiminnot ovat vaihtelevia elämän toimia, joihin osallistutaan erilaisissa päivittäisen elämän toiminnoissa, esimerkiksi työn, leikin, vapaa-ajan ja sosiaalisen osallistumisen toiminnoissa. (AOTA 2014, 5,6,19.) Molineuxin (2010, 17-19) mukaan toiminnot ovat sellaisia kokemuksia, jotka ovat aktiivisia, tarkoituksenmukaisia, merkityksellisiä, asiayhteydessä ilmeneviä ja inhimillisiä. Toimintaa voidaan tarkastella myös suhteessa sosiaaliseen, kulttuuriseen ja fyysiseen ympäristöön (Toimintaterapeuttiliitto 2019, viitattu 11.4.2019).

Toimintaterapeutit mahdollistavat ihmisiä tekemään töitä, leikkimään, olemaan luovia, sekä käyttämään käsiään toiminnoissa, koska niitä asioita ihmiset haluavat tehdä ja siihen heillä on oltava mahdollisuus. Terapeutit saattavat tehdä yksinkertaisia asioita, mutta ne tehdään usein moninaisista syistä. (Hagedorn 2000, 3-4.) Toimintaterapeutti käyttää työssään toimintälähtöisiä interventioita, joissa käytetään toimintaan sitoutumista muutoksen mahdollistajana. Asiakkaan toiminnallisen suoriutumisen arviointi sekä sen parantaminen ovat keskeistä toimintaterapiassa. Toimintälähtöisyydellä tavoitellaan asiakkaalle onnistumisen kokemuksia, iloa onnistumisesta, sekä osallistumisesta. (Fisher 2013, 98,99,164). Terapeutilla on monia rooleja, jotka voivat sisältää mahdollistajan, mahdollisuuksien tarjoajan, neuvonantajan, opettajan, ohjaajan, kuntoutuksen asiantuntijan, ongelmanratkaisijan ja suunnittelijan rooleja (Hagedorn 2000, 11).

Toimintaterapeutin tulee käyttää neljää ydinprosessia, jotka ovat minän tietoinen käyttö, asiakkaan arviointi hänen potentiaalistansa, taidoista ja tarpeista, ympäristön analyysi ja adaptaatio, sekä toiminnan analyysi ja adaptaatio. Terapeuttisen suhteen luominen asiakkaan kanssa vaatii minän tietoista käyttöä. (Hagedorn 2000, 17.) Minän tietoinen käyttö on olennainen työkalu, jolla terapeutti kehittää ja hoitaa terapeuttista suhdettaan asiakkaisiin käyttämällä terapeuttista päättelyä, myötätuntoa, sekä asiakaslähtöistä yhteistyöhön perustuvaa lähestymistapaa palvelujen tuottamisessa

(Taylor & VanPuymbrouk 2013, 36). Asiakkaan auttamiseksi terapeutin tulee auttaa asiakasta ymmärtämään hänen tämänhetkinen tilanne ja potentiaali muutokseen. Yksilön kykyä vastata tehtävien ja ympäristön vaatimuksiin täytyy arvioida. Arviointia tehdään niin asiakkaan potentiaalista, taidoista, kuin tarpeista. Arvioinnista saatua tietoa käytetään muun muassa terapian suunnittelussa ja terapeutin toiminnan valinnassa, terapian tulosten seuraamisessa, tai tuen tarpeen arvioinnissa. Joskus voi olla tarpeen muuttaa ympäristön vaatimuksia asiakkaan toiminnan mahdollistamiseksi. Ympäristö käsittää fyysisiä, sosiaalisia, sekä kulttuurisia elementtejä. Niiden tarkasteluun käytetään ympäristön analyysia. Ympäristön analyysi ja adaptaatio yhdistettynä toiminnan analyysiin ja adaptaatioon mahdollistavat ymmärryksen yksilön suoriutumisen vaatimuksista. Ympäristön tai toiminnan adaptaatiolla mahdollistetaan asiakkaan toimia parhaan mahdollisen potentiaalinsa mukaisesti, tarvittavan tuen avulla. (Hagedorn 2000. 17,140,261.) Toiminnan analyysistä ja adaptaatiosta kerrotaan tarkemmin luvussa 5.

Merkityksellinen toiminta on ollut alusta asti yksi toimintaterapian tunnusmerkkejä (Fidler 1999, 1). Toiminta on voimakas merkityksen lähde elämässämme: merkitys syntyy toiminnasta ja toiminta syntyy merkityksestä (Hasselkus 2011, 21). Yleisesti jaettu näkemys on, että kokemuksena merkityksellisestä toiminnasta voidaan pitää sitä, että pystyy itsenäisesti valitsemaan ja tekemään sitä, mitä haluaa tehdä (Ikiugu 2018, 43). Wilcockin (1998, 248) mukaan toimintaa voidaan käsittää tekemisen (doing), olemisen (being) ja tulemisen (becoming) yhdistelmänä. Myöhemmin Hammel (2004, 296-303) lisäsi näihin neljännen elementin, kuulumisen (belonging), tutkiessaan päivittäisten toimintojen merkitysten ulottuvuuksia. Sitoutuminen henkilökohtaisesti merkityksellisiin toimintoihin vaikuttaa osaamisen, pystyvyyden ja arvon kokemusten lisäksi koettuun elämän laatuun.

Merkityksellinen toiminta on subjektiivinen kokemus, joten sitä on vaikea määritellä yleismaailmallisesti. Siihen vaikuttavat useat tekijät kuten henkilön mieltymykset, olosuhteet ja aiemmat kokemukset. (Ikiugu 2018, 44.) Merkitys on todellinen, koska se on koettua. Sillä on jaettu ja yksilöllinen ulottuvuus. Joillekin merkitykset elämässä voivat painottua henkilökohtaisten ja ainutlaatuisten arvojen sekä historian mukaan, kun toisille merkitykset voivat muotoutua suurelta osin yhteisöstä ja kulttuurista, jossa elämme. Elämänkaaren näkökulmasta merkityksen lähteet voivat pysyä samana elämässämme tai ne voivat kehittyä läpi elämän. (Hasselkus 2011, 3-4,8,10.)

3.2 Toiminnallinen oikeudenmukaisuus

Toiminnallinen oikeudenmukaisuus tarkoittaa, että jokaisella ihmisellä on samanlainen oikeus täyttää perustarpeensa ja saada tasa-arvoiset mahdollisuudet elämässä merkitykselliseen toimintaan. Toiminnallinen oikeudenmukaisuus on oikeus erilaisuuteen, koska ihmisillä on erilaiset luonteet, tarpeet, kyvyt ja ominaisuudet, jotka ilmentyvät sen kautta mitä he tekevät. Toiminta tuo meidät arkielämän äärelle, jolloin voidaan keskustella jokapäiväisistä yksilön, ryhmän ja yhteisön kokemuksista toiminnasta. Nämä kokemukset ilmenevät sosiaalisissa olosuhteissa ja rakenteissa, jotka muovaavat mahdollisuuksia oikeudenmukaisuuden puolesta ja vastaan. (Wilcock & Townsend 2009, 193.) Toiminta voi tarjota keinon ilmaista itseä, identiteettiä, olemusta ja itsemääräämisoikeutta, mutta myös tukahduttaa mahdollisuuden siihen. Ihmisten väliset valtasuhteet ovat keskeisiä mahdollisuuksien ja rajoitusten kannalta. Mahdollisuudet osallistua toimintaan voi olla kontrolloitu vaikeammin havaittavien säännösten ja kulttuuristen odotusten kautta. (Wilcock & Townsend 2009, 193.)

Toiminnallinen oikeudenmukaisuus liittyy yhteen kaksi voimakasta biologista tarvetta: tarve tehdä jotain ja tarve kuulua sosiaaliseen ryhmään. Molemmat ovat synnynnäisiä selviytymismekanismeja. Kaikilla ihmisillä tulee olla oikeus sellaiseen toimintaan, joka vastaa heidän tarpeitaan ja valintojaan, tai heille täytyy luoda tilaisuus siihen. Ihmisillä tulee olla myös mahdollisuus kehittyä toiminnan kautta ja saada kokemus muun muassa yhdenvertaisuudesta, osallisuudesta ja hyvinvoinnista. (Wilcock & Townsend 2009, 196,198.) Projektissa tapahtuvan äänitaidotoiminnan haluttiin olevan sellaista toimintaa, johon kuka vain asiakkaista pystyi osallistumaan, taidoista ja valmiuksista riippumatta. Projektin asiakkaat tarvitsevat arjessaan päivittäin toisten apua ja tukea, eivätkä välttämättä saa mahdollisuutta itse päättää niistä toiminnoista, mitkä he kokisivat mielekkäiksi ja tärkeiksi.

3.3 Toiminnallinen osallisuus ja kehitysvamma

Äänitaidoprojektiin asiakkaat olivat aikuisia kehitysvammaisia. Kehitysvammaisuudella tarkoitetaan vammaa, joka on ymmärtämis- ja käsityskyvyn alueella. Käsitteellinen ajattelu ja uusien asioiden oppiminen voi olla kehitysvammaisille vaikeaa, mutta he voivat silti oppia monia asioita samalla tavalla kuin muutkin ihmiset. Älykkyydosamäärällä on yleensä kuvattu kehitysvammaisuutta, mutta älykkyyys on vain yksi osa persoonallisuutta. Mitä paremmin yhteiskunnassa huomioidaan

ihmisten erilaiset tarpeet, sitä vähemmän kehitysvamma haittaa jokapäiväistä elämää. Kehitysvammainen pystyy vaikuttamaan omaan ympäristöön, ympärillä oleviin ihmisiin ja tapahtumiin osallistumalla. Vaikutusmahdollisuudet yhteisössä auttaa kehittämään olemassa olevia taitoja sekä jäsentämään ympäristöään. (Malm 2006, 165, 199.)

Ihmisen toiminnalliseen osallisuuteen vaikuttavat hänen suorituskynsä, tottumukset, tahto ja ympäristötekijät. Osallisuus on sekä henkilökohtaista että asiayhteydessä ilmenevää. Henkilökohtaiseen puoleen vaikuttavat yksilön motiivit, kyvyt, rajoitukset sekä ympäristön antamat mallit. Asiatyhteyteen vaikuttaa ympäristö, joka on osa ihmisen osallisuutta, joko mahdollistaen tai rajoittaen sitä. Kun ihminen saa tehdä omia valintoja ja saa tukea ympäristöstään, suorituskynän rajoitteet eivät välttämättä estä toiminnallista osallisuutta. (De las Heras de Pablo, Fan & Kielhofner 2017, 107-111.) Toiminnallinen osallisuus viittaa siihen, mitkä mahdollisuudet yksilöllä on osallistua työhön, leikkiin tai päivittäisiin toimintoihin, jotka sisältyvät sosiokulttuuriseen kontekstiin. Osallisuus vaikuttaa myös siihen, onko toiminta oman tahdon mukaista tai välttämätöntä hyvinvoinnille. Esi-merkkejä toiminnallisesta osallisuudesta ovat töissä käynti, ystävien tapaaminen, itsestä huolehtiminen ja omasta elinympäristöstä huolehtiminen. (Kielhofner, Forsyth, Kramer, Melton & Dobson 2009, 450.) Projektissa olleet asiakkaat haluttiin nähdä tasa-arvoisina yhteisönsä jäseninä, eikä haluttu korostaa asiakkaiden kehitysvammaa. Asiakkaille pyrittiin luoda mahdollisuus vahvistaa omaa toiminnallista osallisuutta äänitaidotoiminnan kautta. Toimintaa suunniteltiin ja mukautettiin niin, että kaikilla halukkailla oli siihen mahdollisuus osallistua.

4 ÄÄNITAIDE LUOVANA MENETELMÄNÄ

4.1 Luovat menetelmät toimintaterapiassa

Luovuus auttaa arkisessa ongelmanratkaisussa ja se voi parantaa elämänlaatua. Ihmisillä on biologinen tarve ilmaista luovuuttaan ja sillä on suuri vaikutus terveyteen ja hyvinvointiin. Vaikka luovuus on luonnollinen tapahtuma, monet asiat vaikuttavat sen ilmaisuun. Ympäristön tulisi olla kannustava, sellainen, josta löytyy houkuttelevia esineitä, joita voi katsoa ja käsitellä. (Creek 2008, 334-337.) Luovien toimintojen tulee suoda asiakkaalle vapaus yhdenmukaisuuteen, tarjota mahdollisuuksia epäselvien ajatuksien selventämiseen sekä sallia itsenäinen ajattelu ja tutkiminen. Toiminnoissa ei saisi olla oikeaa eikä väärää, eikä paineita saada aikaan lopputuote, vaan luovien toimintojen merkitys tulee itse prosessista. (Atkinson & Wells 2000, 13.)

Toimintaterapiassa luovat menetelmät auttavat asiakasta tutkimaan ja ilmaisemaan tiedostettuja ja tiedostamattomia tunteita. Luovien menetelmien avulla asiakas pyrkii ratkaisemaan henkilökohtaisia konflikteja, mikä edesauttaa muutokseen. Prosessi sisältää itsetutkiskelua, itsensä löytämistä ja päättäväisyyttä. Asiakas toimii persoonallisen, fyysisen, sosiaalisen ja kulttuurisen ympäristön kautta. Ajatellaan, että alitajunnalla on tärkeä rooli läsnä olevassa konfliktissa ja että ihminen pystyy itse tekemään valintoja, ottamaan vastuun itsestään sekä omasta kehitymisestään. (Atkinson & Wells 2000, 4.) Luovia menetelmiä yhdistää toiminnallisuus, taidemenetelmien käyttö, nonverbaali ilmaisu ja omistautuminen luovalle muutokselle. Taustalla on paljon asioita, jotka eivät ole taide-muotokohtaisia, vaan ne liittyvät estetiikkaan, aisti- ja kuvapohjaiseen ilmaisuun sekä luovaan prosessiin. (Estrella 2011, 233-234.)

Ääntä ja rytmiä on käytetty kautta historian psykologisen ja henkisen parantumisen tukena. Luovia menetelmiä hyödyntäessä voidaan käyttää oikeita tai improvisoituja soittimia, käyttäen niitä ilman perinteitä tai rajoja. Ääntä ja rytmiä käytettäessä voidaan toteuttaa kolmea eri tasoa: kuuntelu, esittäminen ja säveltäminen. Kuunnella on tarkoitus tulla tietoiseksi siitä mikä vaikuttaa meihin ja miltä meistä tuntuu kyseisellä hetkellä. Sen avulla voimme helpottaa omaa parantumistamme. Kuuntelua voi organisoida useiden eri toimintojen kautta. Esittäminen voi olla laulamista tai instrumentin soittamista. Se voi olla myös kollektiivista, yhdessä lausumista, taputtamista, hyräilyä tai rytmin tuottamista, jolloin mahdolliset aiemmat kokemukset eivät tee yksilölle äänen tuottamisesta

niin haastavaa. Säveltäminen voi kuulostaa monimutkaiselta, vaikka useimmilla on siitä hyvin arkisia kokemuksia, esimerkiksi jonkin itse keksityn sävelmän hyräilemisestä tai keittiön kattiloiden paukuttelusta. Säveltäminen on yksinkertaisimmillaan äänillä leikkimistä. Apuna voidaan käyttää myös runoa tai tarinaa, jolloin ääniä voidaan säveltää tarinaan sopivaksi. Ääni ja rytmi ovat ohimeviä, mutta niistä voidaan tehdä pysyvämpiä tallentamalla niitä. (Atkinson & Wells 2000, 210, 219.) Projektin toteutuksessa toimintaterapian näkökulmia voitiin yhdistää äänitaidetoimintaan, sillä äänitaiteessa voidaan tuottaa ääntä hyvinkin yksinkertaisilla menetelmillä, tutkien äänen syntyä, esittäen ja säveltäen ääniä, sekä kuunnellen niitä aktiivisesti.

Toimintaterapiassa musiikkia voidaan käyttää useissa eri tarkoituksissa. Musiikkia toimintana voi hyödyntää keinona lisätä ryhmien yhteenkuuluvuutta matkalla kohti yhteisiä tavoitteita ja keinona lisätä sosiaalisuutta. Se voi merkityksellisenä toimintona edesauttaa ihmisten hyvinvointia ja kuntoutumista. (Cohn, Kowalski & Swarbrick 2017, 168.) Terapiat, joissa käytetään apuna musiikkia pohjautuvat tietoperustaltaan musiikkiterapiaan. Musiikkiterapiassa keskitytään enemmän asiakkaan tuloksiin ja valmisteleviin toimiin, kun toimintaterapiassa enemmän musiikin tekemiseen toimintana. Musiikin käyttämisestä toimintaterapiassa on tehty kuitenkin vain vähän tutkimusta. Vuonna 2018 tehdyssä tutkimuksessa kuusi musiikkia työssään käyttänyttä toimintaterapeuttia ja kuusi musiikkiterapeuttia hakivat yhteisymmärrystä siitä, kuinka musiikkia voi käyttää vaikuttavasti mielenterveyteen liittyvissä interventioissa. Heidän mukaansa ammattilaiset, joilla on vähän, tai ei ollenkaan musiikillista koulutusta, voivat tehdä vaikuttavaa musiikillista interventiota. Äänet, kädet, jalat ja rummut ovat asiakkaalle vaikuttavimpia tapoja olla vuorovaikutuksessa musiikin kanssa. Tehokkaiden interventioiden kannalta rakenne on tärkeää. Musiikkivalinnan on oltava asiakaslähteistä: asiakkaat nauttivat musiikin tekemisestä ja pitävät sitä merkityksellisenä. Musiikin tekeminen voi auttaa saamaan yhteyden myös introverteihin asiakkaisiin. (Whiton 2018.) Projektissa toimintana oli äänitaide, joka voi olla myös eräänlaista musiikkia, tai siinä voi olla musiikillisia elementtejä. Helppojen menetelmien käyttäminen oli oleellista toimiessa asiakkaiden kanssa, joilla ei ollut kokemusta musiikin tekemisestä tai oli muutoin tarve käyttää helpompia menetelmiä.

4.2 Äänen aistiminen

Kaikki olevainen värähtelee jollain tasolla. Myös musiikki on värähtelyä. Fysikaalisesti se on yksinkertainen ilmiö, jossa jokin konkreettinen esine, kuten puun tai metallin palanen tai jännittynyt kieli

laitetaan värähtelemään. Värähtelystä syntyvä aaltoliike tavoittaa vastaanottajan korvan, jossa tärykalvo alkaa värähdellä. Musiikki ja ääni vaikuttavat korvan kautta hermoratoja pitkin aivoihin, jossa kuulokeskus ja muut aivoalueet tulkitsevat ne ja antavat niille merkityksiä. Rytmin, melodian, harmonian ja tekstin käsittelylle on aivoissa omat fysiologiset keskuksensa. Ihmisen ollessa aktiivisena osapuolena musiikissa joko vastaanottajana eli kuulijana, välittäjänä eli esittäjänä tai tuottajana eli säveltäjänä, on kyseessä kolme erilaista värähtelyilmiötä. Näitä ovat musiikin omat värähtelyt, sen ihmisessä aiheuttamat resonanssivärähtelyt ja ihmisessä itsessään ilmenevät biologiset ja psykologiset värähtelyt. (Lehikoinen 1997, 27-28.) Projektissa näitä tekijöitä, kuinka ihminen kuulee ja kokee äänen, oli hyvä ottaa huomioon. Värähtelyilmiöitä voidaan halutessa käyttää myös hyödyksi äänitaiteessa.

Äänet ja musiikki herättävät kuulijassa erilaisiin tunteisiin liittyviä ajatuksia. Kuulija tai esittäjä voi ikään kuin kuvittaa musiikkia, melodiaa, rytmiä ja harmoniaa itselleen merkityksellisellä sisällöllä. Sisäisessä maailmassa voi nähdä eri asioita musiikista, kuten värejä, muotoja, tilanteita, tai aistia siitä hajuja tai makuja. Musiikin havaitsemiseen vaikuttavat lisäksi aikaisemmat kokemukset, persoonallisuus, asenteet, arvot, odotukset ja samanaikaiset ärsykkeet. Musiikki stimuloi yhtä aikaa fyysisesti ja psyykkisesti, saaden aikaan tapahtumien sarjan, jossa keho ja mieli aktivoituvat. Limbinen järjestelmä säätelee muistia ja tunne-elämää, jonka vuoksi meillä on tunnesuhde muistamiimme asioihin. Musiikki heijastaa, herättää ja muuttaa tunnekokemuksia. Koska muistot ja tunnekokemukset ovat erilaisia, sama musiikki voi vaikuttaa eri ihmisiin eri tavoin. Kuulija pyrkii selittämään mielessään mitä musiikissa tapahtuu ja ennakoimaan tulevaa. Yllätyksellinen musiikki tuottaa elämyksiä aktivoiden kuulijan ongelmanratkaisutoimintaa. (Ahonen-Eerikäinen 1997, 55-57.) Äänitaiteessa kuulijaa voidaan herätellä kuuntelemaan aktiivisesti ääniä käyttämällä niitä epätavallisella tai odottamattomalla tavalla, jolloin elämyksellisyys mahdollistuu.

Ihmisen kiinnostuksen ääneen saattaa herättää myös tunto- tai näköaistimus. Äänen lähteen tutkiminen, eli miten välineet toimivat ja värähtelevät, on tärkeää kuuloaistin aktivoimisessa erityisesti kehitysvammaisilla henkilöillä. Tällaisia toimintoja voivat olla esimerkiksi rumpukalvon värähtelyn tunnustelu ja heiluvan tuulikellon tarkkailu. (Mäki 2006, viitattu 22.11.2018.)

4.3 Äänitaide ilmaisun keinona

Taidetta on hankalaa määritellä sen moninaisen luonteen vuoksi. Taiteen määrittelyyn ja merkitykseen vaikuttavat muun muassa yksilölliset, kulttuuriset ja ajalliset tekijät. Ihmisestä riippuen taiteen käsitteestä puhuttaessa voidaan viitata esimerkiksi taitoon tehdä jotain, kauneuteen ja nautintoon, asioiden aistittavaan laatuun, kuten muotoon, väreihin tai ääneen, välittömään aistikokemukseen, järjestykseen tai harmoniaan, itseilmaisuuksiin, kommunikaatioon tai kantaaottavuuteen. (Disanayake 2002, 36.) Taidetta voidaan määritellä myös keinona itsen ja maailman löytämiselle, sekä niiden välisen suhteen osoittamiselle, tai pitää sitä sisäisen ja ulkoisen maailman kohtaamispaikana (Rubin 1998, 61). Taide vahvistaa herkkyyttä ja tietoisuutta ja voi toimia keinona ajatusten selventämiseen ja jalostamiseen. Taide on kommunikoinnin muoto, jonka avulla voidaan symbolisesti jakaa ja ilmaista ideoita, arvoja, näkökulmia ja tunteita. (Fidler 1999, 123-124.)

Äänitaiteen avulla ihminen voi ilmaista itseään uudella tavalla. Äänitaidetta voi tehdä hyvin yksinkertaisilla välineillä, eikä sitä tehdessä tarvitse osata soittaa. Siihen käyvät erilaisten soittimien lisäksi esimerkiksi jokapäiväiset, arjessa käytettävät tavarat. Äänen maailmaan tutustuttaessa vain mielikuvitus on rajana tekijän tutkiessa äänen sointuja ja värejä. Ääntä voidaan tehdä akustisesti, tai digitaalisesti. Digitaalisessa taiteessa ääntä voi tallentaa ja muokata digitaalisesti. Ääntä voi tallentaa helpommillaan esimerkiksi puhelimen tai tietokoneen mikrofonilla, tai ladata ja muokata internetistä saatavilla ilmaisohjelmilla, sekä yhdistää niitä halutessaan videoon. Akustinen äänitaide on ainutkertaista ja esitystilanne on osa äänitaidekokonaisuutta. (Sintonen, Erfvig & Puha 2018, viitattu 14.8.2019.)

Ääni on merkittävä osa kulttuuria, kerrontaa ja informaatiota. Koska ääni on niin luonteva ja aineeton osa elämää, siihen ei usein kiinnitetä huomiota ennen kuin se alkaa häiritä. (Sintonen, Erfvig & Puha 2018, viitattu 14.8.2019.) Äänitaiteessa ääntä käytetään sekä taiteen välineenä, että sen aiheena (Tate 2019, viitattu 26.2.2019). Äänitaiteella ei ole vakaata yksiselitteistä määritelmää. Siihen voi näkökulmasta riippuen kuulua (tai sulkeutua pois) ääni-installaatio, ääniveistos, performanssitaide, konkreettinen runous, kokeellinen musiikki, ambient- eli tunnelmaa luova musiikki, kohinamusiikki, uusi mediataide, videotaide, kenttätallennus, äänikävelyt, äänimaisemien säveltäminen/kokoaminen, äänisuunnittelu, piirin muokkaus eli circuit bending, äänipelit ja käsitteellinen taide. Äänitaiteilijat haastavat avoimesti taiteellisten lajityyppien rajoja ja määritelmiä. Monet kieläytyvät luokittelemasta työnsä yleisten luokkien mukaan. Siksi ne herättävät ontologisia kysymyk-

siä, kuten "mitä on taide?" ja "mitä on musiikki?" Äänitaiteilijat tutkivat usein äänen ja tilan tai ympäristön välisiä suhteita, kuten ääni ja tekniikka, ääni ja kuuntelu, ääni- ja muut aistit (erityisesti visuaalinen ja taktiilinen), sekä ääntä yleisön, taiteilijoiden ja taideteosten joukossa. (Wong 2013, viitattu 26.2.2019.)

5 TOIMINNAN ANALYYSI JA SOVELTAMINEN ÄÄNITAIDETOIMINNASSA

5.1 Toiminnan analyysi ja soveltaminen toimintaterapiassa

Toiminnan analyysi ja soveltaminen ovat yksi toimintaterapeuttien keskeisimmistä työkaluista. Jotta asiakkaalla on mahdollista suoriutua toiminnoistaan, on tärkeää suhteuttaa, eli soveltaa toiminnat hänen taidoille ja valmiuksille. Toiminnallisten ongelmien selvittämiseksi toimintaterapeuttien täytyy ymmärtää, kuinka toimintoja tehdään niin kokonaisuuksina kuin osinakin, erilaisilla toiminnallisilla tasoilla ja erilaisilla aikaväleillä. Tähän terapeutin tulee käyttää toiminnan analyysia ja soveltamista. Usein on myös tarpeellista muuttaa ympäristön vaatimuksia, jotta asiakkaan toiminta on mahdollista, siihen terapeutti tarvitsee osaamista ympäristön analyysista ja soveltamisesta. (Hagedorn 2000, 17, 169.) Toiminnan analyysissä huomioidaan, kuinka toiminta valitaan, järjestetään ja suoritetaan vuorovaikutuksessa ympäristön kanssa (Creek 2010, 25). Toiminnan analyysi on prosessi, jossa löydetään ja/tai säädetään toimintaa tavoitteena saavuttaa terapeutista hyötyä tai mahdollistaa henkilön osallistuminen aiempaan tai uuteen toiminnalliseen rooliin. Toiminnan vaatimukset ja toiminnan luonne voidaan tunnistaa vain suhteessa asiakkaaseen tai asiakasryhmään, joka saa toimintaterapiaa. (Kielhofner & Forsyth 2009, 91.) Myös projektin toteutuksessa toiminnan analyysi ja soveltaminen olivat keskeisessä osassa, asiakkaiden parasta mahdollista suoriutumisen ja osallistumisen tasoa tavoiteltaessa.

Toiminnan analyysiä voidaan tehdä useasta eri näkökulmasta (Kielhofner & Forsyth 2009, 91; Hagedorn 2001, 41). Hagedornin (2001, 40-41) mukaan on olemassa kahdenlaisia tarkoituksia toiminnan analyysille. Ensimmäinen toiminnan analyysin tarkoitus on toiminnan tai tehtävän luonteen ymmärtäminen, jolloin keskitytään asiaan, jota tehdään ja joka on tarpeellista silloin kun valitaan tai mukautetaan joitain terapian osia, tai hankkiessa parempaa ymmärrystä siitä mitä toiminta, toiminto tai tehtävä sisältää. Tähän käytetään toiminnan-, toiminnon-, tehtävä- ja taitoanalyysijä, sekä soveltavaa analyysia. Toinen analyysin tarkoitus on ymmärtää yksilön osallistumisen ja suoriutumisen luonne ja mitä se merkitsee hänelle. Tällainen lähestymistapa keskittyy henkilöön toimijana ja mahdollistaa ongelmien ja tarpeiden ymmärtämistä, sekä terapian tavoitteiden asettamista. Silloin käytetään suoriutumisen- ja osallistumisen, sekä merkitysten analyysijä. Projektin aihe äänitaiteen hyödyntämisestä toimintaterapiassa ohjasi keskeisesti analyysin tarkoitusta enemmän kohti

toiminnan luonteen ja merkitysten analyysiä, kuin tehtäväorientoitunutta toiminnan analyysiä. Tarvittaessa toiminnan analyysiä tehtiin myös eri näkökulmista, kuten taitoanalyysiä tehtävien mukauttamiseksi. Projektiin valittiin käytettäväksi Gail S. Fidlerin (1999) analyysin toimintojen merkityksistä. Analyysissä painotetaan psykologisia tekijöitä ja se huomioi erityisesti toimintojen varsinaisia sekä symbolisia merkityksiä ihmiselle, jonka vuoksi se oli sopiva teoria analysoidessa luovaa ja kokemuksellista toimintaa, kuten äänitaidetta, joka oli keskeisessä asemassa projektissa.

Toiminnan soveltaminen ja mukauttamisen tarkoituksena on, että tiettyä toimintaa on helpompi tehdä. Se on muutosta toiminnassa, sen rakenteessa tai muodossa, tarjoten parempaa sopivuutta ympäristöön, jossa ihminen elää. Ihmisinä olemme jatkuvasti etsimässä tapoja suorittaa toimintoja pätevästi, vaikuttavasti ja tehokkaasti. Soveltaminen voi vaatia toimintaan käytetyn työkalun tai tekniikan vaihtamista. Terapeutin tulee kuitenkin arvioida milloin käyttää, tai ei käytä korvaavaa välinettä tietyn suorituksen osana, sijoittaen väline asiakkaan kykyjen tasolle. Taitojen lisääntyessä tehtävän haastetta lisätään. Asiakkaan toiminnallisen historian tietäminen on tärkeä lähtökohta päättäessä toiminnan porrastamisen tasoa. (Lamport Coffey, Hersch 2001, 63-67.) Toiminnan soveltamista äänitaidetoiminnassa voi olla esimerkiksi vastamelukuulokkeiden käyttäminen ympäröivien ääniärsykkeiden vähentämiseksi tai näkökentän peittämistä kuuloaistimusten vahvistamiseksi. Tekniikkaa vaihtaessa voidaan hyödyntää ympäristöstä löytyviä esineitä, kuten purkkeja tai hankaussientä, mikäli asiakkaalla on vaikeaa tuottaa tietynlaista ääntä imitoimalla. Voidaan käyttää myös erilaisia äänitaiteen tekemisen muotoja, esimerkiksi äänten tai rytmien nauhoittamista ympäristöstä.

5.2 Toimintojen merkitysten analyysi äänitaiteesta

Fidlerin (1999, 47-57) mukaan toiminnat itsessään eivät sisällä elementtejä tai tunnusmerkkejä itsemäisyydestä, selviytymisestä (coping), minäkuvasta tai muusta vastaavasta. Nämä ovat ihmisessä itsessään, eivät toiminnassa. Käyttäessä toiminnan analyysijä (activity analysis), joissa tarkoituksena on ensisijaisesti määrittää toiminnan tai sen tehtävien sovellettavuus tietylle terapeuttille tai kuntouttavalle tarkoitukselle, sekä tehtäväanalyysijä (task analysis) perusoletuksellisenä lähestymistapana, on olemassa riski, että huomio kiinnittyy vain tehtävään itseensä. Tällöin toiminnan tärkeät puolet: toiminnan luonne ja moniulotteinen dynamiikka voivat jäädä huomioimatta. Fidlerin

analyysissä toiminta sisältääkin viisi toisiinsa liittyvää tekijää: toiminnan muodon ja rakenteen, välineistön, toiminnalliset prosessit, lopputuloksen, sekä todelliset ja symboliset merkitykset. Näiden elementtien tarkastelu voi helpottaa ymmärtämään toimintojen merkitystä.

Toiminnan muodon ja rakenteen (form and structure) osatekijät sisältävät toiminnan edellyttämien sääntöjen, menettelyjen, aikaelementtien ja jaksojen luonteen sekä laajuuden. Toiminnan rakenteen laajuus, sen sääntöjen ja käytäntöjen selkeys sekä perusteellisuus vaikuttavat siihen, missä määrin nämä suojaavat muutoksilta ja varmistavat näin ennustettavissa olevaa lopputulosta tai toiminnallisen prosessin laatua. (Fidler 1999, 51–57.) Kun esimerkiksi tutussa laulussa on selkeät, ennustettavat säännöt, jaksot ja kesto, joiden mukaan laulua soitetaan tai lauletaan tavoitellen tiettyä lopputulosta, äänitaidetta tehdessä toiminnan muodolla ja rakenteella on lupa leikkiä ja tehdä radikaalejakin ratkaisuja, jotka eivät ole niin helposti ennustettavissa ja näin ollen mahdollinen jännitys väärin soittamisesta voi vähentyä.

Välineistöä (properties) ovat toiminnan suorittamisen olennaisesti vaadittavat esineet, materiaalit, tarvikkeet, tilat ja ihmiset. On huomioitava, että jokaisella välineellä on vaikutusta määriteltäessä toiminnan luonnetta. Esimerkiksi välineistön koko, väri, määrä, taipuisuus, lujuus, reagoivuus, resistiivisyys, ja rakenne vaikuttavat siihen millaisia odotuksia ja merkityksiä ne luovat. Jokaisella tilalla, tarvikkeella ja materiaalilla on myös tietty käytännön tarkoitus, sosiokulttuurinen merkitys ja yksilöllisesti herääviä mielleyhtymiä. (Fidler 1999, 51–57.) Tällaisia tekijöitä projektissa olivat esimerkiksi paikka, jossa äänitaidetta tehtiin ja koettiin. Musiikkia tehdessä käytetään erilaisia soittimia, joiden käyttötarkoitus ja ominaisuudet ovat yleisesti tiedostettuja ja ne herättävät usein yksilöllisiä mielleyhtymiä. Äänen tuottamiseen voidaan kuitenkin käyttää myös välineitä, jotka ovat olemassa ja tehty alun perin eri tarkoitukseen ja niillä voi olla eri merkityksiä, esimerkiksi keittiövälineitä tai kaikuvia tiloja, kuten kylpyhuonetta tai alikulkukäytävää. Välineistönä nähtävät ihmiset ovat niitä, joita toiminnan tekemiseen tarvitaan, esimerkiksi asiakkaiden avustajat tai yhteisen äänitaideteoksen äänen tuottamiseksi tarvittavat toimijat.

Toiminnalliset prosessit tarkoittavat toiminnan suorittamiseksi vaadittavia psykologisia, kognitiivisia, sensomotorisia ja ihmistenvälisiä toimintamalleja. Perustavana kysymyksenä on mitkä alueet näistä toimintamalleista ovat välttämättömiä toiminnan loppuun asti suorittamiseksi ja millä taidon tasoilla. (Fidler 1999, 51–57.) Soittamiseen tarvitaan sensomotorisia taitoja, kuten taktiilista erotte-lukykyä, visumotorista yhteistyötä, kuuloaistia ja fyysistä voimaa. Riippuen soitettavasta esineestä ja tavoitellusta äänenlaadusta. Kognitiivisia tekijöinä soittamisessa näyttäytyvät esimerkiksi syy-

seuraussuhteen ymmärtäminen siitä mitä tapahtuu tiettyä kosketinta painaessa, rytmin jaksottaminen, keskittymiskyky soittamiseen, sekä ajattelu ja luovuus. Psykologiset ulottuvuudet soittamisessa voivat olla uuden opetteluun ja tekemisen epävarmuuden sietämistä, ulkoisten kontrollien, kuten tietyn kappaleen tuomien soittamisen rajoitteiden sietämistä tai soittamisen myötä heräävien tunteiden kokemista. Ihmistenväliset toimintamallit ovat esimerkiksi yhteistyötä, jaettua suunnittelua ja suorittamista soittaessa tai tehdessä äänitaidetta.

Lopputulos tai lopputuote pitää sisällään todelliset ja symboliset merkitykset. Se on myös odotus lopputuloksesta ja siitä, millainen toiminnan lopputuote on luontaisesti. Useimmiten lopputuloksen merkitsevyys vaihtelee kulttuurin ja ajan mukaan. Tilanteen mukaan lopputulos saattaa vahvistaa samalla osallisuuden ja poissulkevuuden dynamiikkaa. Lopputulos voi olla myös jotain konkreettista. (Fidler 1999, 51–57.) Toiminnan tavoiteltu lopputulos voi olla äänen tuottaminen omatoimisesti tai tutun kappaleen soittaminen yhdessä tunnistettavasti loppuun saakka. Tutun kappaleen soittamisessa lopputuloksella on selkeä merkitys. Tällöin tavoitellaan kokonaisuutta, jolloin ryhmänä yhteen soittaminen onnistuneesti on usein etusijalla yksilön saavutuksiin nähden. Lopputuloksen merkitys voi vaihdella myös kuulijalle sen mukaan, miten musiikkilaji koetaan. Esimerkiksi odotustenmukainen tuttu kappale ja vapaampi, improvisoiva äänitaide eroavat toisistaan huomattavasti myös lopputulostensa merkitysten puolesta. Äänen tuottamisessa konkreettinen lopputulos voi olla esimerkiksi nauhoitus, tai videotallenne tapahtuneesta.

Todellisia ja symbolisia merkityksiä analysoidessa täytyy tietää ja ymmärtää historian, kansanperinteen ja yksilön jokapäiväisen elämän luomia merkityksiä, sekä tutkia ja arvioida tarkemmin aiemmin mainittujen toiminnan elementtien ulottuvuuksia. Jokaisella elementillä on todellinen, kirjaimellinen merkitys ja tarkoitus. Ne kuvastuvat myös symbolisella tasolla, sosiokulttuurisissa arvoissa ja uskomuksissa, kuten myös niihin liittyvissä henkilökohtaisissa mielleyhtymissä ja päätelmissä merkityksistä. Myös sukupuoleen identifioituminen ja ikä vaikuttavat toimintaan ja sen merkityksiin, sekä se, onko mahdollisuutta itseilmaisuuksiin, aistimiseen, yhteenkuuluvuuden tunteeseen, luovaan ajatteluun, henkilön kontrolliin tai itsenäiseen suoriutumiseen. Kun pohditaan todellisen ja symbolisen merkityksen yhteyttä, voidaan esimerkkinä käyttää soittokunnassa marssimista. Ensiksi kiinnitetään huomiota toiminnan sääntöihin, käytäntöihin, esineisiin, toimintoihin, sekä tulokseen tai lopputuotokseen. Tällöin voidaan luetella realiteetteja kuten sävellys, soittimen soittaminen nuottien mukaan, ajoituksen ja rytmin ylläpitäminen, muodostelmassa marssiminen, reagoiminen orkesterin johtajaan, sekä yhdenmukaiset esiintymisasut. Sen jälkeen kysytään kuinka ja miten

nämä realiteetit mahdollistavat esiintyjää tuntemaan, aistimaan, kokemaan, olemaan muodostelmassa muiden kanssa, sekä kuinka osallistuja assosioi kokemuksen yhteenkuuluvuuteen ja jaettuun todellisuuteen muiden orkesterin jäsenten kanssa. (Fidler 1999, 51–57.) Äänitaide, kuten taide yleisestikin, saattaa rikkoa asioiden totuttuja todellisia ja symbolisia merkityksiä kyseenalaistaen niitä, tai muodostaen jokapäiväisistä asioista uusia merkityksiä sisältävää taidetta. Äänitaidetta tehdessä henkilön luova ajattelu ja itseilmaisuus mahdollistuu ja uusia merkityksiä voi muodostua.

Analyysissä on tarkoituksena tunnistaa ja tutkia symbolista esitystapaa, esineiden ja ominaisuuksien luontaisia alitajuisia viestejä, sekä toiminnan prosesseja ja lopputuloksia, jonka jälkeen verrata näitä toisiin toimintoihin. Esimerkiksi mallissa, jonka käyttöön on selkeät yksiselitteiset säännöt, on tarkoituksena vakuuttaa lopputuloksen olevan sitä mitä on tarkoitettukin. Symbolisella tasolla malli, säännöt ja menetelmä voivat symboloida ennustettavuutta, hyvin rajallista riskiä, lopputuloksen kontrollia ja suojaa epäonnistumiselta. Samoin kontrolloidulla aggressiivisella tai/ja tuhoisalla toiminnalla, kuten vartalokontaktia vaativalla pelillä, tai naulaamisella, voi olla symbolisia viestejä ulkoisesta kontrollista, itsensä ulkopuolella olevista voimista, jotka estävät hallinnan menettämisen tai jota aggressiivinen toiminta sisältää. (Fidler 1999, 51–57.)

6 ÄÄNITAIDETOIMINNAN SUUNNITTELU JA TOTEUTUS

6.1 Äänitaidetoiminnan laatukriteerit

Tuotteen laatu määritellään sen mukaan, kuinka hyvin tulos vastaa asetettuja tavoitteita. ”Laatu on todennettua yhdenmukaisuutta vaatimusten kanssa”. Laatu ei ole yksittäinen tekijä, vaan se koostuu useasta pienestä asiasta ja on osa päivittäistä toimintaa. Laatuun vaikuttavat myös ohjausprosessiin liittyvät tekijät, kuten työmääräarvioiden sekä aikataulun pitävyys. (Ruuska 2012, 233-236.) Äänitaidetoiminnan laatukriteereitä ovat: esteettömyys, yhteistoiminnallisuus ja toimintalähtöisyys.

Esteettömyys voidaan määritellä monen eri ulottuvuuden kautta, kuten fyysisenä, sosiaalisena ja toiminnallisena esteettömyytenä. Ihmiset kohtaavat erilaisia ihmissuhteita, vuorovaikutustilanteita, toimintoja, ja aktiviteetteja, joihin nämä esteettömyyden ulottuvuudet vaikuttavat. Yksilön odotukset ja mahdollisuudet tehdä asioita ovat myös kulttuuriseen kontekstiin sidonnaisia. (Fisher, Parkinson & Haglund 2017, 93.) Esteettömyys tarkoittaa myös tiedon ymmärrettävyyttä, välineiden käytettävyyttä, palvelujen saavutettavuutta ja mahdollisuutta osallistua itseään koskevaan päätöksentekoon. Kun puhutaan esteettömyydestä, ei puhuta vain liikkumisesta, vaan otetaan huomioon myös näkeminen, kuuleminen, kommunikointi, ajattelutavat ja oikeat asenteet. (Invalidiliitto 2019, viitattu 3.6.2019.) Äänitaidetoiminnassa esteettömyyttä tavoiteltiin niin, että asiakkaat nähtiin tasavertaisina toimijoina ja toiminta pyrittiin soveltamaan heille soveltuvaksi.

Yhteistoiminnallisuus on yhdessä toimimista niin että luodaan yhdessä ratkaisuja tai strategioita synergisen vuorovaikutuksen kautta. Se on jakamista, joka kattaa vallan, vastuun, päätöksenteon, arvojen, tiedon suunnittelun ja toteutuksen jakamisen. Se on kumppanuutta, joka näkyy avoimena ja rehellisenä kommunikaationa, molemminpuolisena luottamuksena, yhdessä rakennettavina tavoitteina ja tuloksina, sekä keskinäisenä riippuvuutena. Yhteistoiminnan edellytyksenä on kollektiivisesti kehittyvä prosessi, joka edellyttää osallisilta kykyä kommunikaatioon, halua yhteistoimintaan, konkreettista keskustelua, sekä yhdessä tehtävää päätöksentekoa, suunnittelua ja toteutusta. (Harra 2014, 33-35.) Projektin toteutuksessa yhteistoiminnallisuutta tavoiteltiin äänitaiteilijan ja projektiryhmään kuuluvien toimintaterapiaopiskelijoiden välillä. Myös asiakkaiden kanssa pyrittiin yhteistoiminnallisuuteen. Yhteistyössä heidän ja taiteilijan kanssa tavoiteltiin asiakkaiden toimintaan osallistumista, siitä suoriutumista, suuntautuen samaan päämäärään, äänitaidetoimintaan.

Toimintalähtöisyydellä tarkoitetaan toimintaterapiassa toiminnan keskeistä merkitystä, merkityksellistä tekemistä. Ihminen nähdään toiminnallisena tekijänä. Yksilön toimintaan osallistuminen, sekä toiminnallinen suoriutuminen ovat keskeistä. (Fisher 2013, 162-165.) Äänitaidetoiminnassa asiakkaat olivat toiminnallisia tekijöitä. Toimintaa pyrittiin mahdollistamaan asiakkaille toiminnan analyysiä ja adaptaatiota hyödyntäen, tavoitellen optimaalista toiminnallista suoriutumista ja että toiminta olisi heille merkityksellistä.

6.2 Äänitaidetoiminnan suunnittelu

Projektin suunnitteluvaiheessa määritellään aikataulut ja sovitaan käytettävät työmenetelmät. Suunnitteluvaiheessa luodaan pohja projektin onnistumiselle. Suunnitelman laatiminen täytyy olla tarkoituksenmukaista ja mukautuvaa. (Ruuska 2005, 157-159.) Lähde-hanke oli valinnut japanilaislähtöisen äänitaitelijan tekemään taideprojektia Startissa ja sen lähellä asuvien asukkaiden kanssa. Äänitaitelija Makiko Nishikazella oli alustava suunnitelma projektille hakiessaan hankkeeseen mukaan, jonka teemana oli tietoinen kuuntelu. Nishikazen saavuttua Suomeen huhtikuun alussa tapasimme hänen kanssaan kaksi kertaa ja teimme yhteisiä suunnitelmia tuleville kehittämistyön tapaisille. Ennen äänitaitelijan saapumista Suomeen, kävimme tutustumassa Startin asiakkaisiin ja henkilökuntaan Lähde-hankkeen projektipäällikön kanssa. Projektipäällikön ja Startin henkilökunnan kanssa sovittiin äänitaitelijan ja Startin asiakkaiden kanssa tavattavan torstaisin klo 15.30-17.30 neljä kertaa huhti- ja toukokuun aikana. Kyseinen aika valikoitui, koska siihen aikaan asiakkaat olivat kotiutuneet työtoiminnasta ja torstaisin heillä ei yleensä ollut muita vapaa-ajan menoja.

Äänitaitelijan alustavan suunnitelman mukaan äänitaidetoiminnan aikana asiakkaiden kanssa oli tarkoitus tehdä äänikävelyitä heidän lähiympäristössängsä, jonne heillä oli helppo kulkea kävellen ja jossa heillä oli mahdollisuus kuunnella monia erilaisia ympäristön ääniä. Alueella on rivi- ja omakotitaloja, kävely- ja autoteitä, sekä pieniä puistoalueita, joista kuuluu monenlaisia ääniä. Lisäksi suunnitelmana oli leikkiä erilaisia äänileikkejä, joissa tietoinen kuuntelu korostuu. Tarkoitus oli myös hyödyntää lyhyitä satuja, joiden avulla asiakkaat voisivat virittäytyä tietoiseen kuunteluun ja imitoida niissä esiin tulevia ääniä. Satua suunniteltiin hyödynnettäväksi myös niin, että asiakkaiden kanssa mietittäisiin minkälaisia ääniä satuun voisi sisältyä ja tekemällä niistä pienimuotoinen esitys, jonka myötä asiakkaat olisivat päässeet hyödyntämään oppimiaan äänitaiteen menetelmiä. Tarkoituk-

sena oli myös, että asiakkaat voisivat tehdä omat soittimet helposti saatavilla olevista materiaaleista, joita löytyy heidän omasta ympäristöstänsä, esimerkiksi käyttäen tyhjiä viilipurkkeja ja makaronia. Tapaamiset aloitettiin Startin yhteisissä tiloissa, asiakkaiden päivällisen jälkeen, koska suurin osa asiakkaista oli silloin paikalla. Yhteisiin tiloihin kuuluu muun muassa keittiö, ruokailutila ja olohuone. Tavoitteena oli, että toimintaan osallistuisi 4-6 asiakasta, joista osan tapasimme jo etukäteen. Äänitaitelija oli ideoinut ennalta toimintoja tietoiseen kuunteluun liittyen, joita suunniteltiin yhdessä ja toteutettiin tapaamiskerroilla. Hän toi toimintaan tarvittavat materiaalit ja soittimet tapaamisiin. Projektiryhmän tehtävänä oli mahdollistaa asiakkaiden osallistumista äänitaidetoimintaan heidän toimintakykynsä mukaan mukauttaen toimintaa heille soveltuvaksi.

Tavoitteena oli myös auttaa äänitaitelijaa kommunikoimaan asiakkaiden kanssa, koska he eivät puhuneet englantia. Kehitysvammaiset asiakkaat hyötyivät selkokielen sekä avustavan kuvakommunikaation käyttämisestä. Hyödynsimme Papunetin kuvia kommunikaation tukena. Papunet tarjoaa materiaalia ja tietoa niille, jotka ovat tekemisissä ihmisten kanssa, joilla on puheen ymmärtämisvaikeuksia tai eivät kommunikoi puhumalla (Papunet, viitattu 24.5.2019).

6.3 Äänitaidetoiminnan toteutus ja iteraatio

Äänitaidetoiminnan toteutuksessa keskeisenä työtapana oli neljän iteraation myötä tapahtuva käytäntölähtöinen toiminnan kehittäminen. Kehittämistyön ajatellaan olevan tiettyjen toimintaperiaatteiden ja toimintojen tarkoituksellista muuttamista. Kehittämisen kohteena voivat olla ihmiset (osaaminen) tai heidän työtehtävänsä (tehtäväkokonaisuudet), sekä sovellettavat tekniikat ja säännökset. Tavoitteena on saada aikaan parempi, tehokkaampi tai suotavampi asioiden tila. (Kirjonen 2006, 117-118.) Iteraation käyttäminen näkyi jatkuvan toiminnan analyysin ja soveltamisen käyttämisinä toiminnan aikana, tavoitteena löytää asiakkaille sopiva tapa luoda ja osallistua äänitaidetoimintaan, sekä toteutusten välillä tehtävinä toiminnan mukauttamisina (kuvio 2). Jokaisen äänitaidokerran päätyttyä taitelijan kanssa käytiin keskustelua toiminnan aikana syntyneistä havainnoista, mukauttamisen mahdollisuuksista ja kehittämisideoista. Projektityöntekijät keskustelivat huomioistaan ja ajatuksistaan myös kahden kesken toiminnan jälkeen. Ajatukset kirjattiin oppimispäiväkirjaan ja käyttökelpoisia ratkaisuja toteutettiin seuraavalla kerralla niin taitelijan, kuin projektityöntekijöiden toimesta. Tarvittaessa toimintaa mukautettiin myös itse äänitaidetoiminnan aikana.

KUVIO 2. Iteraation vaiheet

Ennen ensimmäistä äänitaidetoimintakertaa taiteilijan kanssa keskusteltiin asiakkaiden toimintakyvyn vaikutuksesta ja vaatimuksista toiminnasta suoriutumiseen. Äänitaitelijan käyttöön valmistettiin kuvakortit Papunetin kuvatyökalulla, jotka tulostettiin ja laminoitiin. Kuvakorttien tarkoitus oli havainnollistaa ohjeita sekä olla kommunikoinnin tukena äänitaiteilijan ja osallistujien välillä. Havaitsimme, ettei suoranaisesti äänitaiteeseen liittyvää kuvastoa ollut paljoa, joten valitsimme myös kuvia, jotka liittyivät yleisesti ääneen ja aisteihin, äänen tuottamiseen sekä luonnossa esiintyviin ääniin. Sovelsimme käytettävissä olevaa kuvastoa esimerkiksi valitsemalla höyhenen kuvan tarkoittamaan kevyttä kosketusta ja vasaran kuvan tarkoittamaan raskaampaa painallusta. Teimme alun äänitaidetoiminnan myötä muutamia kuvakortteja lisää äänitaiteilijan ja toiminnan tarpeiden mukaan. Osa tulostamistamme kuvakorteista oli erityisen mieleisiä asiakkaille (kuvio 3). Asiakkaiden kanssa kommunikoidessa käytettiin lisäksi selko- ja elekieltä.

KUVIO 3. Asiakkaille mieleisiä kuvakortteja

Ensimmäiseen iteraatioon osallistui 4 asiakasta. Asiakkaiden kanssa tehtiin aluksi soittimet viilipurkeista ja makaroneista. Niillä ja valmiilla lyömäsoittimilla, kuten marakasseilla, rytmimunilla ja pienellä rummulla soitettiin ja kuunneltiin niistä lähteviä ääniä. Kuvakortteja käytettiin apuna muun muassa ohjeistaessa hiljempaa tai kovempaa sekä hitaammin tai nopeammin soittamista. Asiakkaat saivat harjoituksena kokeilla sisällä unimaskeja silmien peittämiseen ja kuunnella eri soittimien ääniä. Soittamisen jälkeen lähdettiin kävelyllä Startin läheisyyteen ja alueella olevaan puistoon. Kävelyllä pysähdyttiin kuuntelemaan ympäriltä kuuluvia ääniä. Asiakkaita pyydettiin kertomaan mitä he kuulivat sekä imitoimaan kyseisiä ääniä. Kuultiin esimerkiksi tuulen, kävelyn, lintujen, oravan, autojen ja lipputangon narun ääniä. Puistossa asiakkaille annettiin unimaskit silmien peittämiseksi ja heitä pyydettiin kuuntelemaan ympäriltä kuuluvia ääniä sekä osoittamaan mistä suunnasta äänet kuuluvat. Äänitaiteilija käveli välillä asiakkaiden ympärillä tehden itse erilaisia ääniä ja kahisuttamalla asiakkaiden takkeja.

Ensimmäisen iteraation myötä havaittiin, että ulkona seisaaltaan silmien peittäminen tuntui osalle asiakkaista epämiellyttävältä, jolloin he saivat ottaa maskit pois silmiltään. Osalle asiakkaista tuli tarve saada pitää jostain kiinni, kun he eivät nähneet ympärilleen. Tällöin heitä pidettiin kädestä. Päätimme, että jatkossa äänien kuuntelua unimaskit silmillä voisi tehdä sisällä tai istualtaan epämiellyttävän tunteen ehkäisemiseksi. Asiakkaat tarvitsivat paljon ohjausta keskittyäkseen toimin-

taan. Toimintaa päätettiin mukauttaa niin, että ohjeet ja tehtävät olisivat yksinkertaisempia. Seuraavaa kertaa varten projektiryhmä etsi äänitaiteilijan toiveesta etukäteen valmiiksi selkeitä ja melko lyhyitä tarinoita, joissa ilmeni erilaisia luonnon ääniä.

Toiseen iteraatioon osallistui kaksi asiakasta. Etukäteen valittuja tarinoita luettiin asiakkaille ensin kokonaisena ja sen jälkeen lyhyemmissä osissa. Jotkut tarinat olivat sen verran pitkiä, että asiakkaiden oli hankala keskittyä niihin. Toistettiin lyhyimmät ja asiakkaille mieluisimmat tarinat. Yhdessä asiakkaiden kanssa mietittiin, minkälaisia ääniä tarinoissa kuului. Ääniä toteutettiin soittimilla sekä erilaisilla esineillä kuten huilulla ja astialla, jossa oli vettä ja muovipurkilla sekä omaa kehoa käyttäen, esimerkiksi käsiä yhteen hieromalla (kuvio 4). Äänitaiteilija näytti joitain esimerkkejä, kuinka tarinaan soveltuvaa ääntä voisi tuottaa. Asiakkaille vaikutti olevan haasteellista keksiä ja alkaa tehdä tarinassa ilmenevää ääntä, ja he tarvitsivat usein konkreettisesti näytettyä mallia äänen tuottamiseen.

KUVIO 4. Äänien luomista tarinaan.

Toisen iteraation myötä keskusteltiin ovatko äänitaiteen käsitteet liian abstrakteja asiakkaille ja voisiko tarinaa kertoa ja ääntä tuottaa esimerkiksi kehollisemmin liikkeen avulla, jolloin toiminta olisi

konkreettisempaa sekä mahdollisesti helpompaa ymmärtää. Koska osallistujien määrä oli ollut vähäistä, äänitaitelijalle ehdotettiin, olisiko toiminnan voinut aloittaa niin, että hän olisi soittanut olohuoneessa olevilla kosketinsoittimilla muutaman laulun, joita oltaisiin laulettu yhdessä asiakkaiden kanssa. Laulaminen olisi voinut houkutella muita Startissa syömässä käyneitä asiakkaita mukaan ja toiminut eräänlaisena orientaationa tulevaan toimintaan. Lisäksi ehdotimme äänitaidetoimintaan strukturoidumpaa rakennetta, joka olisi voinut helpottaa asiakkaiden toimintaan orientoitumista ja osallistumista. Taitelija ei kuitenkaan nähnyt näiden kaltaista toimintaa tarpeelliseksi. Toiminnan alussa yritimme houkutella kaikkia paikalla olevia asiakkaita mukaan, mutta osa ei halunnut osallistua. Tiedustelimme myös olisiko henkilökunta tai Lähde! -hankkeen projektipäällikkö päässyt mukaan seuraavan kerran äänitaidetoimintaan, sillä he olisivat voineet saada houkuteltua läsnäololaan muita asiakkaita paikalle. He eivät kuitenkaan päässeet mukaan. Seuraavalla kerralla päätettiin toistaa tarinoita ja äänen tuottamisen menetelmiä, sekä antaa konkreettisempia esimerkkejä.

Kolmanteen iteraatioon osallistui yksi asiakas. Alussa käytiin äänikävelyllä asiakkaan kanssa Startin läheisyydessä. Kävelyllä pysähdyttiin kuuntelemaan ympäristöstä kuuluvia ääniä ja imitoitiin niitä vihjeiden avulla. Ääntä tuotettiin itse erilaisilla pinnoilla kävellessä, kuten rapistellen jaloilla hiekkaa ja kiviä, sekä kahisuttamalla ulkovaatteita. Äänitaitelija otti mukaan myös huilun, johon hän puhalsi muutaman kerran kävelyn aikana. Kävelyn jälkeen palattiin sisälle Starttiin ja pohdittiin yhdessä mitä ääniä ulkona kuului sekä imitoitiin niitä. Taitelija kysyi asiakkaalta, huomaisiko hän jonkin erikoisen äänen kävelyllä, tarkoittaen huilun soittoa. Huilun äänen oli ollut tarkoitus kiinnittää huomiota äänten kuunteluun. Asiakas kertoi, ettei ollut huomannut tätä. Sen jälkeen leikittiin ääni-piiloleikkiä, jossa osa laittoi unimaskin silmille ja osa piilotti pieniä ääntä tuottavia soittimia, samalla niitä soittaen, ympäri yhteisiä oleskelutiloja. Kun soittimet oli piilotettu, osallistujat saivat etsiä ne. Löytäessään soittimen, he toivat ne takaisin pöytään niitä samalla soittaen. Lopuksi luettiin aiemalla kerralla luettuja tarinoita ja imitoitiin niihin liittyviä ääniä.

Kolmannen iteraation myötä havaittiin, että toisto ja tutuksi tulleet toimintojen elementit auttoivat asiakkaita orientoitumaan toimintaan. Ääni-piiloleikki oli mieleistä toimintaa, joten leikin tapaista toimintaa päätettiin tehdä seuraavallakin kerralla. Paikalla ollut asiakas tarvitsi ohjausta toimiakseen leikin sääntöjen mukaan, kuten vihjettä soittimen soittamisesta sitä piilottaessa ja piilosta tuodessa. Tämän takia ohjeistus suunniteltiin annettavan seuraavalla kerralla vielä selkeämmin mallintamalla.

Neljänteen iteraatioon osallistui kaksi asiakasta. Asiakkaiden kanssa leikittiin äänileikkiä, jossa osa laittoi unimaskin silmilleen, ja muut tuottivat ääniä eri soittimilla eri suunnista huonetta. Ne,

jotka eivät nähneet, osoittivat sormella mistä suunnasta ääni kuuluu. He joilta silmiä ei oltu peitetty, havainnoivat kuinka toiset onnistuvat tehtävässään, eli osoittivatko he oikeaan suuntaan kuullessaan äänen ja kertoivat siitä lopuksi. Sen jälkeen vaihdettiin roolit toisin päin. Äänileikin jälkeen luettiin jo aiemmilla kerroilla luettuja tarinoita ja tehtiin niihin liittyviä ääniä. Lopuksi osallistujien ja äänitaiteilijan kanssa keskusteltiin ja kysyttiin palautetta koko äänitaideprojektista.

6.4 Yhteenveto äänitaidetoiminnan iteraatiosta

Äänitaidetoiminnan iteraatioiden tärkeimpiä tekijöitä asiakkaiden kannalta olivat materiaalit ja menetelmät, joita käytettiin ja toistettiin joko samanlaisina, tai samankaltaisina. Ne tulivat tutuiksi asiakkaille ja näin toiminnan ennustettavuus ja siihen orientoituminen helpottui. Toistuvia menetelmiä olivat lyhyet tarinat ja äänten luominen niihin, silmien peittäminen unimaskeilla, soittimien soittaminen ja äänten tuottaminen erilaisilla materiaaleilla, sekä tietoinen kuuntelu. Asiakkaiden oli aluksi helpompi tunnistaa ja erottaa ääniä ympäristöstä nähdessään niiden aiheuttajat. Näköaistin pois sulkeminen aktivoi muita aisteja ja lisäsi tietoista kuuntelua. Äänileikit olivat pidettyjä ja asiakkaille toimivia menetelmiä. Toimintaa sovellettiin asiakkaille helpommin ymmärrettäväksi käyttämällä selkeitä lyhyitä tarinoita, joissa kuvattiin erilaisia ääniä. Asiakkaat hyötyivät konkreettisista esimerkeistä, kuten äänten mallintamisesta, esimerkiksi imitoidessa kalan ääntelyä vedessä liikutellen sormia vesiastiassa.

Asiakkaat, joilla on kehitysvamma, hyötyvät strukturoidummasta, ennakoitavammasta ryhmäkertomisesta rakenteesta. Orientaatiota toimintaan on hyvä olla enemmän. Tarinoihin olisi voitu tehdä kuvat tarinan tueksi, jonka mukaan ääniä olisi tehty. Olisi ollut hyvä, mikäli toiminnasta olisi jäänyt jokin konkreettinen lopputuotos asiakkaille sekä henkilökunnalle. Sen myötä henkilökunnalle ja muille asiakkaille olisi muodostunut parempi käsitys siitä mitä äänitaidetoiminnassa tehtiin asiakkaiden kanssa. Konkreettinen lopputuotos olisi voinut tarjota asiakkaille lisää onnistumisen kokemuksia ja iloa, sekä sitä olisi ollut mahdollista palata myöhemmin muistelemaan. Jatkossa tämänkaltaisessa yhteistyössä taiteilija voisi tuoda asiantuntijuutensa toimintaan liittyen ja toimintatapa-
peutit struktuurin, selkeän aloituksen, toimintavaiheen, sekä lopetuksen.

Äänen tuottamisesta, soittamisesta tai musiikin kuuntelusta kertyneet aiemmat kokemukset ja taidot vaikuttavat siis siihen, millaisella toiminnan tasolla asiakkaan onnistuu toimia äänitaidetta teh-

dessään. Esimerkiksi omien musiikillisten taitojen epäileminen ja epävarmuus on huomioitava toimintaa porrastaessa, jotta äänitaidetoiminta on aluksi niin helppoa, että asiakas saa nopeasti onnistumisen kokemuksia ja varmuus lisääntyy. Äänen tuottamiseen tarvittavan voiman määrää voi säädellä käyttämällä kevyempiä tai painavampia materiaaleja tai työkaluja, kuten rummuttaessa pieniä kippoja sormilla tai isoa tynnyriä mailalla. Toiminnan toistoja voi lisätä tai vähentää, esimerkiksi soittaa pidempi aika, tai vähentää soitettavien kohtien määrää. Haastavuuden säätely äänitaidetoiminnassa voi liittyä käytettävän ajan rajaamiseen, soitettavien materiaalien itse valmistamiseen tai äänen tuottamisen keinojen keksimiseen.

6.5 Äänitaidetoiminnan palautteen kerääminen

Palautteen vastaanotto aloitetaan palautteen keräämisellä: pyytämällä, hankkimalla ja saamalla. Palautetta voi kerätä monella eri tavalla. Kun ymmärtää palautteen tärkeyden ja hyödyllisyyden, sitä tekee aktiivisesti. Kun palautetta kerätään aktiivisesti, sitä myös saadaan enemmän. Mitä enemmän palautetta on, sitä enemmän voi saada virikkeitä ajattelulle ja kehittymiselle. On tärkeää ilmaista palautteen antajalle, että arvostaa häneltä saatua palautetta. Palautteen keruu on kiinteä ja jatkuva osa ihmiseloa, joten se on myös osa työelämää. Suurin osa palautteen keruusta tapahtuu tiedostamatta, aistien ja sanattomien viestin kautta. Kun palautetta pyydetään vain yhdeltä taholta tai yhdestä asiasta, on kyse suppeasta keruusta. Perinteiset tiedonkeruumenetelmät, kuten haastattelut ja kyselyt, ovat samalla myös palautteen keruumenetelmiä. Kyselyt voivat olla kirjallisia tai kasvotusten tehtyjä. Kun halutaan tehdä strukturoitu keruu, kysymykset mietitään ja tehdään etukäteen. Strukturoimattomassa, kuten vapaamuotoisessa haastattelussa ja keskustelussa ei välttämättä ole ohjaavia tai tarkkoja kysymyksiä. (Ranne 2006, 108-118.) Puolistrukturoidussa haastattelussa kysymykset on ennalta määritetty, mutta niiden paikkoja voidaan vaihdella, eikä vastauksia ole sidottu vastausvaihtoehtoihin. Tämä mahdollistaa haastateltavan äänen kuuluviin tulemisen. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 47-48.)

Projektin aikana sekä sen jälkeen kerättiin palautetta tarkkailemalla sanatonta viestintää, sekä haastatteleamalla asiakkaita, äänitaiteilijaa, Startin henkilökuntaa sekä Lähde-hankkeen projektipäällikköä. Rannen (2006, 12) mukaan kasvotusten saatava ja annettu palaute on sanallisen palautteen tärkein muoto. Palautteen tapahtuessa kasvotusten, kohdataan toinen ihminen kokonaisvaltaisesti. Ilmeet, eleet, äänensävy, hengitys ja asennot viestivät sanallisen palautteen yhteydessä.

Asiakkailta kerättiin palautetta projektin viimeisen toteutuskerran lopuksi esittämällä puolistrukturoiduja kysymyksiä, jotka laadittiin suhteessa asettamiimme laatukriteereihin (liite 1). Asiakkaiden kohdalla haastattelun tukena käytettiin Mahti-tunnekortteja, jotka on tarkoitettu tunteiden nimeämisestä, ilmaisun ja sanoittamisen tueksi. Tulostettavaan korttisarjaan kuuluu 50 erilaista tunnekorttia. (Kehitysvammaisten Tukiliitto ry 2017, viitattu 23.5.2019.) Kuvakorteista valittiin 14 kuvaa, joissa ilmeni ilon, onnen, surun, vihan, harmin ja väsymyksen tunteita. Kuvat käytiin ensin läpi asiakkaiden kanssa, jolloin varmistettiin, että he ymmärsivät niiden merkityksen. Sen jälkeen käytiin keskustelun läpi projektia, kysyen keskustelun lomassa tarkentavia kysymyksiä joihin asiakkaat saivat vastata sanallisesti sekä valitsemalla tuntemuksia vastaavan kuvan. Kommunikoinnin tueksi tulostettiin myös Papunetin kuvia, mikäli Mahti-kuvakortit olisivat olleet asiakkaille vaikeita tunnistaa, mutta niille ei ollut tarvetta.

Projektin toteutuksessa omaa toimintaa pohdittiin sekä toiminnan aikana että sen jälkeen. Tapaa- misten jälkeen keskusteltiin äänitaitelijan kanssa, sekä kysyttiin häneltä palautetta. Viimeisellä ker- ralla keskusteltiin äänitaitelijan kanssa koko projektin toteutumisesta. Projektin päätyttyä tavattiin myös Lähde-hankkeen projektinpäällikön kanssa ja käytiin läpi yhteistyössä tapahtunutta projektia. Kirjallista palautetta pyydettiin äänitaidetoiminnan päätyttyä sähköpostitse niin äänitaitelijalta, hen- kilökunnalta, kuin Lähde-hankkeen projektinpäälliköltä, esittäen tarkempia kysymyksiä (liitteet 2-4) projektiin liittyen. Ruuskan (2006, 13-14) mukaan kirjoitettu palaute voi olla monipuolista ja teho- kasta. Kirjallista palautetta annettaessa kirjoittaminen pakottaa miettimään sanallisia muotoja huo- lellisemmin. Sähköposti on yksi kirjallisen palautteen muoto.

Aineistoa voi purkaa kahdella tavalla, joko kirjoittamalla se tekstiksi, tai tekemällä suoraan aineis- tosta päätelmiä. Aineiston keräämisen ja purkamisen jälkeen aineistoa luokitellaan, etsitään yh- teyksiä ja raportoidaan tulokset. Aineiston kuvaileminen on analyysin perusta. Kuvailemisen avulla kartoitetaan henkilöiden, tapahtumien, tai kohteiden ominaisuuksia tai piirteitä. Tapahtumien ja toi- mintojen kuvausta tarvitaan usein päätöksenteon pohjaksi, jotta erilaisten toimenpiteiden seurauk- sia voitaisiin ymmärtää paremmin (Hirsjärvi & Hurme 2009, 138-146.) Haastattelun pohjalta kirjoj- tettu aineisto, sekä kirjallinen palaute luokiteltiin ja analysoitiin. Saadun palautteen perusteella teh- tiin johtopäätöksiä toiminnasta. Palautteen tulokset on esitelty raportissa palautteen arvioinnissa.

7 PROJEKTIN ARVIOINTI

7.1 Projektin tavoitteiden toteutumisen arviointi

Projektin **välittömänä tavoitteena** oli toteuttaa neljän kerran äänitaideprojekti asumispalveluyksikkö Startin asiakkaille yhteistyössä äänitaiteilijan kanssa, hyödyntäen käytäntölähtöistä kehittämistapaa ja toimintaterapian menetelmiä. Tapaamiset toteutuivat suunnitellun aikataulun mukaisesti vuoden 2019 huhti- ja toukokuun aikana. Toimintaa kehitettiin äänitaiteilijan kanssa jokaisen tapaamiskerran myötä asiakkaille paremmin soveltuvaksi. Käytimme toteutusvaiheessa aktiivisesti toiminnan analyysiä ja soveltamista.

Projektin **kehitystavoitteena** oli, että Startin asiakkaat ja henkilökunta voisivat käyttää äänitaiteen menetelmiä jatkossakin. On epätodennäköistä, että henkilökunta käyttäisi jatkossa äänitaiteen menetelmiä asiakkaiden kanssa. Henkilökuntaa ei ollut paikalla äänitaidetoiminnan aikana, eivätkä he näin ollen saaneet käsitystä tai kokemusta käytetyistä äänitaidetoiminnoista. Henkilökunnalta saatu palaute vahvistaa tämän, sillä muiden työtehtävien vuoksi heidän äänitaidetoimintaansa osallistuminen jäi vähäiseksi. Asiakkaat saivat kokemuksen tietoisesta kuuntelemisesta, joten on mahdollista, että he kuuntelevat ympäristön ääniä tietoisemmin.

Oma **oppimistavoitteitamme** oli harjoitella käytäntölähtöistä kehittämistyötä yhteistyössä taiteilijan kanssa, työskentelyä toimintaterapeutin roolissa, sekä työskentelyä kehitysvammaisten asiakkaiden kanssa, hyödyntäen samalla toiminnan analyysiä ja adaptaatiota prosessin eri vaiheissa. Halusimme oppia myös äänitaiteen menetelmiä, joita voisimme mahdollisesti hyödyntää tulevassa toimintaterapeutin ammatissamme luovana menetelmänä. Saimme taiteilijalta uusia näkökulmia ja menetelmiä äänitaiteesta, joita voimme hyödyntää toimintaterapeutin työssä. Projektin aikana kehitimme äänitaidetoimintaa yhdessä äänitaiteilijan kanssa ja ammatti-identiteettimme toimintaterapeutteina vahvistui oman osaamisen ymmärtämisen kautta. Kehitysvammaisten asiakkaiden kanssa työskentely lisäsi käsitystämme siitä, kuinka yksilöllisesti jokaisen toimintakyky on huomioitava toimintaa mukauttaessa. Äänitaidetoiminnan ja sen kehittämisen myötä oma ymmärryksemme äänen tuottamisen, käyttämisen ja kuuntelun mahdollisuuksiin avartui. Käytetyt äänitaide-toiminnot ovat mielestämme sovellettavissa toimintaterapiassa käytettäviksi toiminnoiksi.

Opinnäytetyöprojektia tehdessämme kehityimme tiedonhakemisessa. Oppimme hyödyntämään tutkimustietoa niin, että oleellisen tiedon etsiminen aineistosta helpottui. Projektin etenemisen myötä saimme kokemusta, oppimme hyväksymään keskeneräisyyttä ja hitaasti etenevää opinnäytetyöprojektia ja saimme varmuutta työskentelyyn. Ymmärryksemme projektin eri osa-alueisiin ja siihen vaikuttaviin asioihin lisääntyi. Olemme kokeneet onnistumisen tunteita pitkin opinnäytetyöprojektia.

7.2 Projektin vaiheiden toteutumisen arviointi

Projektin ensimmäinen vaihe oli **tiedonhaku**. Projektiin soveltuvien käsitteiden määrittelemisen vei aikaa ja niiden välisiä suhteita oli aluksi hieman hankala yhdistää. Koska emme löytäneet tietoa tämänkaltaisesta yhteistyöstä, tai äänitaiteen käyttämisestä toimintaterapiassa, jouduimme kokoaamaan tietoa useasta eri lähteestä, käyttäen muidenkin alojen tietoperustaa. Luovaan toimintaan sopivan toiminnan analyysin valintaan saimme ohjausta ohjaavilta opettajilta. Kiinnitimme alusta asti huomiota lähdemerkintöjen ohjeiden mukaiseen merkitsemiseen, mutta se oli alkuun yllättävän haastavaa ja virheitä tuli. Tietoperusta valmistui osana projektisuunnitelmaa.

Suunnitteluvaihe kesti pidempään kuin olimme odottaneet. Kirjallisessa suunnitelmassa emme halunneet korostaa asiakkaiden kehitysvammaa, koska asiakkaina olisi voinut olla mikä vain asiakasryhmä. Tavoitteiden, laatukriteereiden ja toteutussuunnitelman laatimista haastoi se, että tarkemmat suunnitelmat tehtiin äänitaiteilijan toiveesta vasta hänen saavuttuaan Suomeen. Ajatusten ja suunnitelmien jakaminen etukäteen olisi ollut hyödyllistä tässä vaiheessa, jotta tuleva yhteistyö olisi ollut antoisampaa kaikkien osapuolien kannalta.

Palautettuaamme ensimmäisen version kirjallisesta suunnitelmasta saimme siitä palautetta ohjaavilta opettajilta ja teimme korjauksia suunnitelmaan. Tietyiltä osin asiat olisi voitu kertoa pelkistetymin. Koska meillä ei ollut aiempaa kokemusta projektisuunnitelman tekemisestä, koimme että palautteet olivat aiheellisia ja auttoivat meitä työstämään suunnitelmaa asianmukaisemmaksi. Suunnitelman tekemisen myötä kokonaiskuvamme projektista selkeytyi ja käsitys projektityön luonteesta kehittyi. Suunnitelman merkitys korostui sen tekemisen myötä. Suunnitelma ohjaa toimintaa tavoitteiden ja laatukriteereiden kautta kohti kehitystavoitetta. Toteutuksen reflektointi ja kehittäminen oli helpompaa suunnitelman pohjalta.

Äänitaidetoiminnan toteutusvaihe eteni suunnitellun aikataulun mukaisesti. Toteutusvaiheen aikana saimme huomata, että projektiin vaikuttivat monet asiat, joihin emme aina pystyneet vaikuttamaan. Toimintaan odotettiin osallistuvan neljästä kuuteen asiakasta, mutta osallistujia tapaamisilla oli yhdestä neljään. Kun kävimme tutustumassa Starttiin, paikalla oli viisi asiakasta, jotka vaikuttivat hyvin motivoituneilta toimintaan, emmekä siksi osanneet odottaa näin vähäistä osallistujamäärää. Yrityksistä huolimatta enempää osallistujia ei saatu houkuteltua mukaan. Toimintaan osallistuvien asiakkaiden määrää olisi voinut lisätä visuaalinen markkinointi Startin tiloissa, sanallisen markkinoinnin tukena. Jokaisen kerran jälkeen toimintaa kehitettiin taiteilijan kanssa soveltamalla sitä asiakkaille sopivammaksi. Toiminta muotoutui kohti äänikävelyiltä, äänileikkejä ja tarinallista äänen tuottamista. Koimme toteutusvaiheessa yhteistyön taiteilijan kanssa olevan antoisaa, mutta se haastoi meitä myös miettimään, mitä olisi voitu tehdä toisin. Selkeämpi roolijako meidän ja taiteilijan välillä olisi helpottanut toteutusta. Toteutukseen heijastuivat myös haasteet taiteilijan oman projektin toteutuksessa ja yhteistyössä asiakkaiden kanssa. Näkemyksemme mukaan taiteilijan kontakti asiakkaisiin jäi hieman etäiseksi. Havaitsimme että puhuttu kieli ja jokaisen ihmisen tapoilla ja elää tuovat omat vaikutuksensa ryhmään.

Palautteen keräämiseen olisi voitu valmistautua paremmin, sillä toteutusvaihe loppui yllättävän pian. Koemme että viimeisellä kerralla asiakkaiden ja äänitaiteilijan kanssa ja myöhemmin Lähde!-hankkeen projektipäällikön kanssa käyty palautekeskustelu olivat antoisampia kuin jälkikäteen kirjallisena pyydetty palaute. Palautetta saatiin myös pitkin toteutusvaihetta asiakkaiden olemuksesta ja läsnäolosta, äänitaiteilijan kanssa käydyistä keskusteluista, sekä ohimennen henkilökunnalta. Jatkuva palaute oli tärkeää kehittämistyön kannalta.

Projektin **päätös vaihe** alkoi kesäkuussa 2019, jolloin alkoi raportin kirjoittaminen. Loppuraporttiin analysoitiin saatua palautetta ja toteutunutta äänitaidetoimintaa. Kattavasti tehty tietoperusta ja suunnitelma helpotti raportin kirjoittamista. Niin kuin muutkin vaiheet, myös raporttivaihe tehtiin pääosin yhdessä. Tämä oli meille sopiva työtapo, sillä näin pystyimme pohtimaan yhdessä asioita. Opinnäytetyö esiteltiin Oulun ammattikorkeakoulun Hyvinvointia yhdessä -päivillä marraskuussa 2019.

7.3 Äänitaidetoiminnan laatukriteerien toteutumisen arviointi

Äänitaidetoiminnan laatukriteereiksi asetettiin esteettömyys, yhteistoiminnallisuus ja toimintälähtöisyys. Laatukriteereiden toteutumista arvioitiin omien havaintojen ja saadun palautteen perusteella. Palautekyselyiden ja -haastatteluiden runko laadittiin laatukriteereiden pohjalta.

Esteettömyys toteutui projektissa palautteen mukaan hyvin. Esteettömyyden toteutumista kysyttiin muun muassa kysymyksillä ”Kuinka koet esteettömyyden toteutuneen yhteisessä toiminnassa” ja ”Miten koette esteettömyyden ja asiakaslähtöisyyden toteutuneen yhteisessä äänitaidetoiminnassa”. Sanaton palaute asiakkailta kieli siitä, että toiminta oli ajoittain, ainakin alussa liian haastavaa ja abstraktia. Kommunikointia helpotettiin kuvakorteilla ja selkokielellä, jonka asiakkaat ja äänitaitelija koki hyödylliseksi. Asiakkailta oli vapaus valita, osallistuvatko he toimintaan ja millä tavalla, esimerkiksi yksi asiakas poistui kesken toiminnan koska hän halusi lähteä katsomaan hänelle tärkeää TV-ohjelmaa. Projektissa käytännön kehittämistyön myötä pyrittiin mahdollistamaan asiakkaiden osallistumista toimintaan heidän taitojen ja valmiuksien mukaan, käyttäen jatkuvaa toiminnan analyysiä ja adaptaatiota. Palautteen ja omien havaintojen perusteella toiminta toi asiakkaille mielekkyyttä arkeen. Henkilökunnan palautteen perusteella toimintaan osallistuvat asiakkaat odottivat tapaamisia innoissaan ja puhuivat toiminnasta henkilökunnan kanssa. Mielestämme strukturoidumpi toiminta ja orientaatio olisi tukenut esteettömyyttä tuoden toiminnan helpommin ymmärrettäväksi.

”Läsnäolonne toimintatuokioissa edisti asiakkaiden osallistumismahdollisuuksia äänitaidetoimintaan.”

”Koemme esteettömyyden toteutuneen oikein hyvin”

Yhteistoiminnallisuus jäi osittain toteutumatta. Toimintaan osallistuneiden asiakkaiden kanssa oli yhteinen päämäärä, tietoinen kuuntelu äänitaidemenetelmiä käyttäen. Myös taiteilijan kanssa toimintaa suunnitellessa ja toteuttaessa päämäärä oli sama, mutta toisten näkökulmien ymmärtäminen jäi vajaaksi. Projektiryhmä toi omia näkökulmiaan esiin, joista äänitaiteilija huomioi joitain ehdotuksia, mutta halusi toteuttaa toimintaa enemmän omien suunnitelmiensa mukaisesti. Taiteilijan suunnitelmien lähtökohdat olivat erilaiset kuin projektiryhmän, eikä hän perustellut valitsemiaan toimintoja sen tarkemmin. Tässä huomattiin ero eri ammattilaisten välillä toiminnan suunnittelun ja

toteuttamisen osalta. Äänitaiteilija toi toimintaan osaamistaan äänitaiteesta, kuten äänten tuottamisesta ja kuuntelemisesta. Projektiryhmä toi toimintaan osaamistaan toimintaterapian teorioista ja menetelmistä. Molempia osapuolia tarvittiin projektin toteutumiseksi. Käytettävissä oleva aika asetti rajoitteita yhteiseen toimintaan ja sitä kautta myös yhteistoiminnallisuuteen.

Äänitaidetapaamisten jälkeen käydyt kehittämiskeskustelut olivat antoisia. Molemmat osapuolet kokivat yhteistyön oleelliseksi toiminnan kannalta. Selkeämpi roolijako olisi tehnyt yhteistyöstä antoisampaa, koska lopuksi jäi tunne, että olimme enemmän avustajia kuin tasavertaisia toimijoita. Äänitaiteilijalle kerrottiin projektin käsitteistä jo ennen tapaamista, mutta olisi ollut tärkeää avata enemmän toimintaterapian näkökulmia, jotta olisi ymmärretty toistemme lähtökohtia paremmin. Jäätiin myös kaipaamaan lisätietoa äänitaitelijan käyttämistä menetelmistä, ja siitä miksi hän valitsi juuri kyseiset toiminnot suunnitelmiinsa. Toiminnan aikana äänitaitelijan puhetta käännettiin asiakkaille englannista suomeksi ja taitelijan näkökulmia pyrittiin kertomaan asiakkaille selkokielellä. Kommunikaatiota helpotettiin asiakkaiden ja taitelijan välillä kääntämällä asiakkaiden kysymyksiä sekä vastauksia suomesta englanniksi.

"Ihmiset oli kivoja ja hauskaa oli"

"Olitte avuksi erityisesti asiakkaiden kanssa kommunikoidessa. Yhteistyö olisi ollut parempaa, jos meillä olisi ollut enemmän aikaa työskennellä yhdessä"

Palautteen perusteella **toimintalähtöisyys** toteutui äänitaidetoiminnassa. Asiakkaat kokivat toiminnan mielekkäänä. Henkilökunta kertoi asiakkaiden puhuneen tapaamisista, sekä odottaneen tulevaa toimintaa. Toiminnan analyysin ja soveltamisen myötä toiminnasta muotoutui asiakkaiden taitoja ja valmiuksia vastaavaa. Näin ollen heidän toimintaansa osallistuminen ja siitä suoriutuminen mahdollistui. Toiminnan aikana havaitsimme asiakkaiden iloitsevan uusista ja hauskoista kokemuksista. Taiteilija huomasi projektin lopussa asiakkaiden tietoisien kuuntelun lisääntyneen ja havaintojen perusteella voidaan olettaa heidän saaneen jonkin asteisia oppimisen kokemuksia.

"Kaikki on ollut kivaa"

"Aina erilainen toiminta opettaa ja kehittää ihmistä. Varmasti asiakkailla jäi positiivinen fiilis toiminnasta."

7.4 Äänitaidetoiminnan palautteen arviointi

Kaikki palautetta antaneet kertoivat yhteistyön sujuneen hyvin. Myös esteettömyyden ja asiakaslähtöisyyden nähtiin toteutuneen projektiryhmän osalta. Kaikki kokivat kommunikoinnin tukemisen olleen hyödyksi toiminnalle erityisesti eri kielen vuoksi. Toiveissa oli, että osallistujia olisi ollut enemmän. Palautteiden perusteella äänitaidetoimintaan osallistuneet asiakkaat tykkäsivät toiminnasta. He kertoivat ihmisten olleen kivoja, ja tekemisen olleen hauskaa. Startin yhden aktiivisen asukkaan poissa ollessa pari muuta asiakasta saivat enemmän huomiota osakseen äänitaideprojektissa, ja sillä oli ollut heihin positiivisia vaikutuksia. Asiakkaat myös puhuivat ja kävivät läpi yhdessä tehtyjä asioita henkilökunnan ja Lähde! -hankkeen projektipäällikön kanssa.

Äänitaitelija olisi toivonut, että meillä olisi ollut enemmän aikaa työskennellä yhdessä. Hänellä oli monia erilaisia taiteellisia suunnitelmia, mutta osa niistä ei toiminut asiakkaiden kanssa. Opittuaan tuntemaan asiakkaita paremmin, hän sovelsi toimintaa heille sopivammaksi. Tämän myötä taiteilija kokee asiakaslähtöisyyden toteutuneen. Projektin lopulla asiakkaat tulivat tietoisemmaksi kuuntelusta, joten siinä mielessä hän kokee projektin onnistuneen. Äänitaitelija ei kokenut saaneensa tarpeeksi tietoa toimintaterapian näkökulmista. Hän kertoi tehneensä omaa taideprojektia, jota ei ollut ajatellut yhdistää terapiaan. Tämänkaltaisen taiteilijan ja terapeutin yhteistyö voisi olla hänestä mielenkiintoista, kun taiteilija ja terapeutti ymmärtävät toistensa työtä ja kunnioittavat toistensa ”aluetta”.

Lähde! -hankkeen palautteessa yhteistyö koettiin mielenkiintoisena ja positiivisena asiana. Taiteilijan asiakasryhmään liittyvän vähäisen kokemuksen vuoksi hänen uskottiin hyötynneen projektiryhmän tarjoamasta tiedosta, tuesta ja välineistä. Kuvakortit nähtiin kielimuurin madaltajana. Äänitaidetoiminnan ajateltiin kehittyneen asiakkaiden tarpeita vastaavaksi yhteistyön myötä. Toiminta oli tarkoitettu matalan kynnyksen, vapaaehtoiseksi mutta taiteilijalähtöiseksi toiminnaksi. Projektin vastasi hankkeen odotuksia projektiryhmän osalta, mutta taidetoiminta ei tavoittanut toivotulla tavalla asiakkaita ja henkilökuntaa. Työparimalli, jossa taiteilija vastaa taiteellisesta sisällöstä ja toimintaterapeutti osallistumisen soveltuvuudesta juuri kyseisille asiakkaille voisi olla erittäin hyödyllinen. Taiteilijan toteuttamien harjoitusten soveltaminen voisi tuoda uusia työkaluja myös toimintaterapeutille. Vastaavassa toiminnassa yhteinen ennakosuunnittelu sekä kaikkien toimintaan osallistuvien henkilöiden roolien selkeämpi määrittely ja avaaminen koettiin olevan tarpeen.

Startin henkilökunnan palautteen mukaan lisäkädet, korvat ja silmät ovat aina hyvä asia, kun teutetaan jotain erityistä ohjelmaa asiakkaille. Henkilökunta kertoi olleensa kiireinen muiden työtehtävien osalta, eikä voinut osallistua äänitaidetoimintaan ja yhteistyö jäi näin hyvin vähäiseksi. Esiin nousi kuitenkin kysymyksiä siitä, tuliko toiminnasta mitään valmista teosta, sillä sellaista ei kukaan henkilökunnasta saanut nähdäkseen tai kuullakseen. Hyvän suunnittelun nähtiin olevan kehityskohteena, mikäli tämäntyyppistä taiteilijan ja toimintaterapeutin välistä yhteistyötä tapahtuisi jatkossa. Tällaisia asioita olisivat esimerkiksi asiakkaisiin tutustuminen etukäteen ja sen pohjalta teutuksen suunnittelu.

8 POHDINTA

Projektin tarkoituksena oli toteuttaa yhteistyössä äänitaitelijan kanssa neljän kerran äänitaidetointia asumispalveluyksikkö Startin asiakkaille, hyödyntäen käytäntölähtöistä kehittämistapaa. Projekti oli antoisa ja hyvä oppimiskokemus, joka vahvisti omaa ammatti-identiteettiämme, vaikka asiat eivät menneetkään kaikilta osin suunnitelmien mukaan. Toimintaterapian teoriat, menetelmät ja niiden hyödyt vahvistuivat meille projektin aikana.

Vahvuutenamme projektissa oli avoin kommunikointi ja samanlainen asenne työskentelyä kohtaan. Vaikka emme tunteneet toisiamme etukäteen, yhteistyö oli mielekästä ja sujuvaa. Työskentelimme projektin aikana tunnollisesti ja itseohjautuvasti. Sovituista aikatauluista pidettiin kiinni ja projekti eteni pääasiassa suunnitellun aikataulun mukaan. Yhteistyö Lähde-hankkeen sekä äänitaitelijan kanssa oli antoisaa ja opettavaista. Projektin myötä opimme huomioimaan laajemmin projektimuotoisen työskentelyn erityispiirteitä ja siihen vaikuttavia asioita, mistä on uskoaksemme hyötyä myös työelämässä.

Projektin alkuvaiheessa toteutuksen suunnitelma ja lopullinen aihe oli vielä epäselvä. Prosessin edetessä suunnitelmat selkintyivät ja se helpotti suunnitelman valmistumista. Prosessin alussa keskeisenä teemana oli äänitaiteen hyödyntäminen toimintaterapiassa, mutta suunnitelman edetessä se muuttui taiteilijan kanssa yhteistyössä toteutettavaksi äänitaideprojektiksi. Keskeiseksi menetelmäksi nousi käytännön kehittämistyö eri alan ammattilaisten välillä. Projektin aikana huomattiin, että taiteilijalla ja toimintaterapiaopiskelijoilla on erilainen näkökulma tehtäviin asioihin. Toimintaterapiassa tavoitteet ohjaavat toimintaa, kun taas taiteessa luovuus itsessään on riittävää, eikä toiminnalla tarvitse olla tavoitteita. Toimintaterapiassa keskeisesti käytetty toiminnan analyysi ja adaptaatio sopii hyvin myös käytännön kehittämistyön, iteraation, työvälineeksi. Kehittämistyön kannalta on tärkeää käyttää riittävästi aikaa yhteiseen toiminnan suunnitteluun ja ammatillisten katsotakulmien näkyväksi tekemiseen, sekä asettaa selkeät yhteiset tavoitteet ja roolijako toteutusvaiheeseen.

Teoriaperustan kokoamisen myötä huomasimme, kuinka toimintaterapia ja äänitaide saavat toisistaan teoreettista tukea yhdistyessään tämänkaltaisessa toiminnassa. Rytmejä ja erilaisia ääniä, sekä niiden tuottamisen tapoja on käytetty jo pitkään, mutta nähdäksemme äänten maailmasta ja

äänitaiteen eri lähestymistavoista löytyy vielä paljon hyödynnettävää terapeutisena mediana toimintaterapiassa. Äänitaidetoiminta sopii mielestämme monille eri asiakasryhmille, esimerkiksi maahanmuuttajille, mielenterveyskuntoutujille, tai ikääntyneille. Ääntä voidaan käyttää kommunikointiin, vaikka yhteistä kieltä ei olisi ja sillä voi ilmaista tunnetilaa. Kaikilla on mahdollisuus saada äänitaidetoiminnasta kokemuksia, koska ääntä voidaan käyttää niin monella eri tavoin. Tietoinen kuuntelu vahvistaa läsnäoloa, mikä on tärkeää myös toimintaterapiassa. Näin tietoinen kuuntelu voi toimia myös läsnäolon harjoitteena. Projektissa käytetyt äänitaiteen menetelmät ovat helppoja ja edullisia toteuttaa, monessa eri ympäristössä. Tämän tyylinen toiminta ei vaadi tiettyjä, tarkoituksenmukaisia välineitä, vaan siinä voi käyttää omaa luovuuttaan, koska kaikista materiaaleista ja esineistä syntyy ääniä niitä käsiteltäessä. Tietoista kuuntelua voi harjoittaa myös vain ympäristön ääniä kuuntelemalla ja keskittyen niihin.

Tämä työ voi toimia ajatusten herättäjänä äänitaiteen hyödyntämiseen toimintaterapiassa, toimintaterapeutin ja taiteilijan välisen yhteistyön kokeilemiseen, tai toimintaterapian ja käytännön kehittämistyön yhdistämiseen. Projektissa toteutettu taiteilijan ja toimintaterapeutin rajapintayhteistyö oli mielenkiintoista ja se voi parhaimmillaan avata uudenlaisia tekemisen malleja. Tällaista toimintaa olisi mielestämme hyvä tutkia ja kehittää jatkossa lisää. Taiteilijan ammattitaito ja sen hyödyntäminen tuo toimintaan asiakkaille taiteellista uskottavuutta, sekä uusia toimintoja ja työtapoja. Toimintaterapeutti voi puolestaan tuoda toimintaa asiakkaille saavutettavammaksi ja mahdollistaa osallistumista hyödyntäen omaa ammattitaitoaan, kuten osaamista toiminnan soveltamisesta ja ryhmän ohjauksesta. Tutkimuksia taiteen hyvinvointia lisäävistä vaikutuksista tulee jatkuvasti lisää, eikä sen hyödyntämistä pidä välttää pelätessä oman osaamisen rajallisuutta. Yhdessä tehden, tutkien ja toistemme osaamista hyödyntäen voidaan rakentaa uutta, osallisuutta mahdollistavaa ja merkityksellistä toimintaa niille, joilla ei välttämättä ole mahdollisuuksia hakeutua tai toteuttaa arjessaan tavanomaisia, tai tavattomia, luovia toimintoja.

LÄHTEET

Ahonen-Eerikäinen H. 1997. Musiikin maailmasta mielen maisemiin. Teoksessa M. Kaikkonen & S. Mattila (toim.) Musiikki ja mielen mahdollisuudet. Helsinki: Sibelius Akatemian koulutuskeskus, 54-69.

AOTA 2014. Occupational Therapy Practice Framework: Domain and Process (3rd edition). American Journal of Occupational Therapy 68, liite1.

Atkinson K. & Wells C. 2000. Creative Therapies. A psychodynamic approach within occupational therapy. Cheltenham: Stanley Thornes Publisher.

Cohn J., Kowalski K. Z. & Swarbrick M. 2017. Music as a Therapeutic Medium for Occupational Engagement: Implications for Occupational Therapy. Occupational Therapy in Mental Health 33 (2), 168-178.

Creek, J. 2008. Creative Activities. Teoksessa J. Creek & L. Lougher (toim.) Occupational Therapy and Mental Health (4th edition). Edinburgh: Elsevier Churchill Livingstone, 333-343.

Creek, J. 2010. The core concepts of occupational therapy: a dynamic framework for practice. London: Jessica Kingsley.

De las Heras de Pablo, C.G., Fan, C.W. & Kielhofner, G. 2017. Dimensions of Doing. Teoksessa R.R. Taylor (toim.) Kielhofner's Model of Human Occupation (fifth edition). Philadelphia: Wolters Kluwer Health, 107-122.

Estrella K. 2011. Ekspressiivinen terapia – taidemuotojen integrointi. Teoksessa C. A. Malchiodi (toim.). Ilmaisuterapiat. Suom. Kankaansivu K. Kuopio: Unipress, 229-257.

Fidler G. S. 1999. Deciphering the message: The activity analysis. Teoksessa G. S. Fidler & B. P. Velde (toim.) Activities: Reality and symbol. USA: SLACK Incorporated, 47-58.

Fidler G. S. 1999. Voices of the Arts. Teoksessa G. S. Fidler & B. P. Velde (toim.) Activities: Reality and symbol. USA: SLACK Incorporated, 123-138.

Fisher, A. G. 2013. Occupation-centred, occupation-based, occupation-focused: Same, same or different? Scandinavian Journal of Occupational Therapy 20 (3), 162-173.

Fisher, G., Parkinson, S. & Haglund, L. 2017. The Environment and Human Occupation. Teoksessa R.R. Taylor (toim.) Kielhofner's Model of Human Occupation (fifth edition). Philadelphia: Wolters Kluwer Health, 91-106.

Hagedorn, R. 2000. Tools for practice in occupational therapy: a structured approach to core skills and processes. Edinburgh: Churchill Livingstone.

Hagedorn, R. 2001. Foundations for practice in occupational therapy. 3rd ed. Edinburgh: Churchill Livingstone.

Hammel K. W. 2004. Dimensions of meaning in the occupations of daily life. Canadian Journal of Occupational Therapy 71 (5), 296-305.

Harra T. 2014. Terapeuttinen yhteistoiminta: asiakkaan osallistumisen mahdollistaminen toimintaterapiassa. Lapin yliopisto.

Hasselkus B. R. 2011. The meaning of everyday occupation. 2nd ed. USA: Slack Incorporated

Heikkilä, A., Jokinen, P. & Nurmela, T. 2008. Tutkiva kehittäminen. Avaimia tutkimus- ja kehittämishankkeisiin terveysalalla. Helsinki: WSOY.

Hirsjärvi S. & Hurme H. 2008. Tutkimushaastattelu: Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus

Hirsjärvi S. & Hurme H. 2009. Tutkimushaastattelu: Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus

Ikiugu, M. N. 2018. Meaningful and Psychologically Rewarding Occupations: Characteristics and Implications for Occupational Therapy Practice. *Occupational Therapy in Mental Health* 35 (1), 40-58.

Invalidiliitto 2019. Esteettömyys. Viitattu 3.6.2019, <https://www.invalidiliitto.fi/tietoa/liikkumisen-tuen-palvelut/esteettomyys>

Karjalainen, V. 2008. Verkostokehittäminen – Palveluparadigman muutosvoima. Teoksessa R. Seppänen-Järvelä & V. Karjalainen (toim.). *Kehittämistyön risteysksiä*. Jyväskylä: Gummerus, 250-268.

Kaukola, J. 2000. Kohti täyttä elämää. Tutkimus kehitysvammaisista ihmisistä oman asiansa ajajina.. Tampere: Kehitysvammaisten Tukiliitto ry.

Kehitysvammaisten Tukiliitto ry 2017. MAHTI-tunnekortit. Viitattu 23.5.2019, <https://www.tukiliitto.fi/tukiliitto-ja-yhdistykset/kehittamistoiminta/paattyneet-hankkeet/mahti-projekti/mahti-tunnekortit/>

Kehitysvammaliitto 2016. Kehitysvammaisuus. Viitattu 22.11.2018, <https://www.kehitysvammaliitto.fi/kehitysvammaisuus/>

Kielhofner G., Forsyth K. 2009. Activity analysis. Teoksessa E.A.S. Duncan (toim.) *Skills for Practice in Occupational Therapy*. Edinburgh: Elsevier, 91-103.

Kielhofner G., Forsyth K., Kramer J., Melton J., & Dobson E. 2009. The Model of Human Occupation. Teoksessa E. Crepeau, E. Cohn, B. Schell (toim.) *Willard & Spackman's Occupational Therapy*. Philadelphia: Lippincott, Williams & Wilkins, 446-461.

Kirjonen J. 2008. Kehittäminen asiantuntijatyönä. Teoksessa R. Seppänen-Järvelä & V. Karjalainen (toim.) *Kehittämistyön risteysksiä*. Jyväskylä: Gummerus, 116-133.

Konkka J. 2012. Kehittäminen ja sosiaalinen todellisuus. Teoksessa H. Kotila & A. Mutanen (toim.) *Käytäntöä tutkimassa*. Vantaa: Haaga-Helia ammattikorkeakoulu, 65-76.

KulttuuriKauppila 2018. Sosiaalisen taiteen residenssi – KK AiC. Viitattu 17.12.2018, <https://www.kulttuurikauppila.fi/lahte/sosiaalisen-taiteen-residenssi/>

Lamport, N. K., Coffey, M. S. & Hersch, G. I. 2001. Activity analysis and application. 4th ed. Thorofare (NJ): Slack.

Lehikoinen P. 1997. Musiikki värähtelynä. Teoksessa M. Kaikkonen & S. Mattila (toim.) Musiikki ja mielen mahdollisuudet. Helsinki: Sibelius Akatemian koulutuskeskus, 26-39.

Lidwell, W., Holden, K. & Butler, J. 2010. Universal Principles of Design, Revised and Updated: 125 Ways to Enhance Usability, Influence Perception, Increase Appeal, Make Better Design Decisions, and Teach through Design. Osceola: Quarto Publishing Group USA

Malm, M., Matero, M., Repo, M. & Talvela, E-L. 2006. Esteistä mahdollisuuksiin. Vammaistyön perusteet. Porvoo: Werner Södeström Oy

Molineux M. 2010. The nature of occupation. Teoksessa M Curtin, M. Molineux & J. Supyk-Mellson (toim.) Occupational therapy and physical dysfunction: enabling occupation. 6th ed. Edinburgh: Churchill Livingstone

Mäki, M. 2006. Toimimalla osallisuuteen. Viitattu 22.11.2018, papunet.net/tietoa/fileadmin/muut/Esitteet/toimimalla_osallisuuteen_web.pdf

Oulun ammattikorkeakoulu 2016. Ammattikorkeakoulututkinnon opinnäytetyön ohje. Viitattu 4.6.2019, file:///C:/Users/o4kahe02/Downloads/opinnaytetyon_ohje_20171130.pdf

Oulun ammattikorkeakoulu 2018. Avoimen ammattikorkeakoulun opiskelijan opas 2018-2019. Viitattu 5.12.2018, <https://www.oamk.fi/fi/koulutus/avoin-amk/fikoulutusavoin-amkopiskelu-avoi-messa/opiskelijan-opas/opintojen-suorittaminen/>

Oulunkaaren kuntayhtymä 2019. Tuetun asumisen, Startin omavalvontasuunnitelma. Viitattu 3.6.2019, <https://www.oulunkaari.com/wp-content/uploads/2019/02/OMAAVALVONTASUUNNITELMA-Startti.pdf>

Oulunkaari 2017. Lähde! Taiteesta voimaa arkeen – hanke. Viitattu 17.12.2018, <https://www.oulunkaari.com/oulunkaari/kehittaminen-kuuluu-kaikille/hankkeet/lahde-taiteesta-voimaa-arkeen-hanke/>

Papunet 2019. Mikä Papunet on? Viitattu 24.5.2019, <https://papunet.net/yksikko/tehtavat/>

Poskela J., Kutinlahti P., Hanhike T., Martikainen M. & Urjankangas H.-M. 2015. Kokeileva kehittäminen. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja TEM raportteja 2015:67

Ranne, J. 2006. Anna palaa! Käytännön palautetaitokirja. Helsinki: Ai-ai Oy

Ruuska, K. 2005. Pidä projekti hallinnassa. Suunnittelu, menetelmät, vuorovaikutus. Helsinki: Talentum Media Oy

Ruuska, K. 2012. Pidä projekti hallinnassa. Suunnittelu, menetelmät, vuorovaikutus. Helsinki: Talentum Media Oy

Silfverberg, P. 2007. Ideasta projektiksi. Projektinvetäjän käsikirja. Hakupäivä 22.4.2016, http://www.helsinki.fi/urapalvelut/materiaalit/liitetiedostot/ideasta_projektiksi.pdf

Sintonen S., Erfving E. & Puha J. 2018. Äänitaide. Viitattu 14.8.2019, <http://mediametka.fi/oppimateriaali/aanitaide/>

Tate 2019. Art term - Sound Art. Viitattu 26.2.2019, <https://www.tate.org.uk/art/art-terms/s/sound-art>

Taylor, R.R. & VanPuymbrouck 2013. Therapeutic use of self: Applying the intentional relationship model in group therapy. Teoksessa J. Clifford O'Brien & J.W. Solomon (toim.) Occupational analysis and group process. St. Louis, Mo.: Elsevier/Mosby, 36-52.

Toimintaterapeuttiliitto 2019. Toimintaterapia. Viitattu 11.4.2019, <http://www.toimintaterapeuttiliitto.fi/toimintaterapia/>

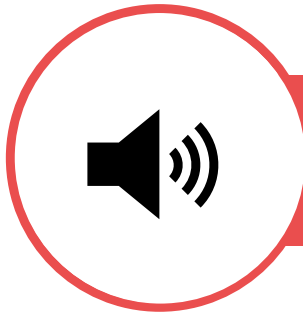
Vartiainen E. 2008. Konsultti kehittäjänä. Teoksessa R. Seppänen-Järvelä & V. Karjalainen (toim.) Kehittämistyön risteysksiä. Jyväskylä: Gummerus, 134-163.

Whiton J. 2018. Practice-Based Evidence for Effective Music-Making Interventions in Mental Health Settings. *American Journal of Occupational Therapy* 72 (4).

Wilcock, A.A. 1998. Reflections on Doing, Being and Becoming. *Canadian Journal of Occupational Therapy* 65 (5), 248-256.

Wilcock, A. & Townsend, E., 2009. Occupational Justice. Teoksessa E. Crepeau, E. Cohn, B. Schell (toim.) *Willard & Spackman's Occupational Therapy*. Philadelphia: Lippincott, Williams & Wilkins, 192-199.

Wong M-S 2013, Sound Art. Viitattu 26.2.2019, <http://www.oxfordbibliographies.com/view/document/obo-9780199757824/obo-9780199757824-0106.xml>

TOIMINTATERAPIA KOHTAA ÄÄNITAITEEN

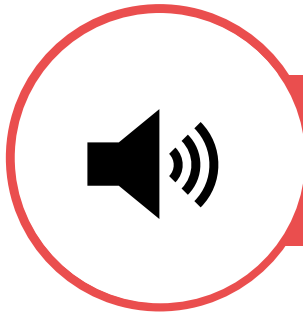
ÄÄNITÄIDETOIMINNAN KÄYTÄNNÖN KEHITTÄMINEN ÄÄNITAITEILIJAN KANSSA

PALAUTEKYSELY

Henna Kajava &
Sini Sauriala
Toimintaterapian
tutkinto-ohjelma
Oulun ammattikorkeakoulu
17.6.2019

ASIAKKAAT

1. Millaista oli toimia meidän kanssa?
2. Onko meistä (toimintaterapiaopiskelijoista) ollut apua äänitoimintoja tehdessä? Millä tavalla?
3. Mitä äänitaidetoiminta on sinun mielestä?
4. Millaista on ollut osallistua äänitaidetoimintaan?
 - Millaista on ollut tehdä erilaisia ääniä eri soittimilla ja esineillä?
 - Miltä tuntui kuunnella satuja ja tehdä niissä esiintyviä ääniä?
 - Millaista oli käydä kävelyillä?
5. Mikä jäi mieleen? Mikä onnistui? Mikä ei onnistunut?

OCCUPATIONAL THERAPY MEETS SOUND ART

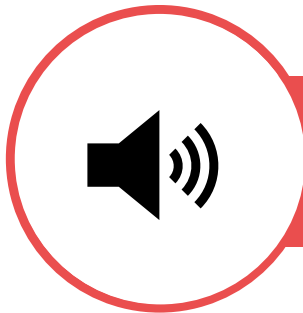
PRACTICAL DEVELOPMENT OF SOUND ART OCCUPATION WITH SOUNDARTIST

FEEDBACK

Henna Kajava &
Sini Sauriala
Occupational therapy
Oulu University of Applied
Sciences
17.6.2019

MAKIKO NISHIKAZE

1. How do you feel about cooperation between us? Do you find yourself professionally understood by us?
2. Do you feel that we have been helpful in the project? In what way? What could we have done differently?
3. Do you feel that you have benefited from occupational therapy point of view on the project? How?
4. Did the activity develop as a result of cooperation and what kind of development did you think it was?
5. Do you think accessibility came true in activities?
6. In what way client-centred work appealed in action?

TOIMINTATERAPIA KOHTAA ÄÄNITAITEEN

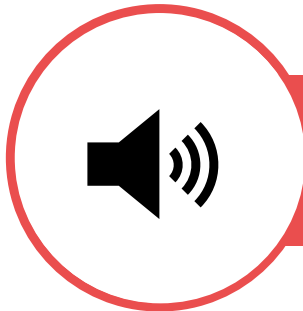
ÄÄNITAIDETOIMINNAN KÄYTÄNNÖN KEHITTÄMINEN ÄÄNITAITEILIJAN KANSSA

PALAUTEKYSELY

Henna Kajava &
Sini Sauriala
Toimintaterapian
tuukko-ohjelma
Oulun ammattikorkeakoulu
17.6.2019

STARTIN HENKILÖKUNTA

1. Millaiseksi koitte yhteistyön välillämme?
2. Koetteko meistä olleen hyötyä projektissa? Millä tavalla? Mitä olisimme voineet tehdä toisin?
3. Koetteko että käyttämistämme toimintaterapian menetelmistä oli hyötyä projektissa? Miten?
4. Miten koette esteettömyyden ja asiakaslähtöisyyden toteutuneen yhteisessä äänitaidetoiminnassa?
5. Onko toiminta ollut merkityksellistä asiakkaille teidän näkökulmastanne? Kuinka se näkyi?

TOIMINTATERAPIA KOHTAA ÄÄNITAITEEN

ÄÄNITAIDETOIMINNAN KÄYTÄNNÖN KEHITTÄMINEN ÄÄNITAITELIJAN KANSSA

PALAUTEKYSELY

Henna Kajava
Sini Sauriala
Toimintaterapian
tutkinto-ohjelma
Oulun ammattikorkeakoulu
17.6.2019

LÄHDE-HANKE

TAIJA SAILIO

1. Millaiseksi koit yhteistyön välillämme?
2. Koetko meistä olleen hyötyä projektissa? Millä tavalla? Mitä olisimme voineet tehdä toisin?
3. Koetko että käyttämistämme toimintaterapian menetelmistä on ollut hyötyä projektissa? Miten?
4. Kehittyikö äänitaidetoiminta yhteistyön tuloksena ja millaista kehittämistä se mielestäsi oli?
5. Kuinka koet esteettömyyden toteutuneen yhteisessä toiminnassa?
6. Miten asiakaslähtöisyys näkyi toiminnassa?